

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת יח

דף ע

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

(6) מיר כ"ג (3) לעיל ק"ח:
(7) לקמן ע"ב, א'
(8) לקמן ע"ב, א'

הנהגות הב"ח

(6) גמ' הריני מודה
דלית שעה לליל וזאת
מתקן: (3) רש"י ד"ה
אמר לה וכו' וקיימה
ובין דקיימה תו לא
מ"ל: (2) ד"ה ו' לליל
כיון דלא אמר קיים ליל
היום מהו מופר ליל
למחר היום דשעת:
(7) ד"ה ואם תמלא
למחר כיון דקיים היום
כדלמחר דלא חילל:
(8) ד"ה לא מהלך וכו'
דשעתא דליל:

ליקוטי רש"י

הריני מודה וכו' אין
יב"ח להפך. לדין
דלאמר [ה"ה] וכו' גלג
אשמועינן ליה עממי
דקא נדרת ליה אשכח
קיים לה [נדר כ"א]:

הנהגות וציונים

[6] י"ג אב"ד ד"ה
הסוגריים ללא צורך
רש"י: [3] [נדר ליל
סח ע"א דשם איתא
רמב"ן [ליו"ד] [2] ה"ה
ומה"ל ישעיה אית
קיימה: [7] ד"ל
ד"ה: (כ"א):
[8] ג"ל ד"ה: (נתיבות):
[9] כמ"ד י"ב רש"י
דנדרוקנה
דנדרוקנה: [10] איתא
ל"א: [11] ה"ה כ"א
חוקים אה כ"ב [12] איתא
החזות גרפי דקיימה
רשעה אית קיימה
[בכנסת יתל דשעה
אחת קיימה]: [13] כ"ב
חוקים דנפסו כ"א
כמ"ד דיבורים השייכים
למשניות דלקמן ע"א
דע"ב ודקיימו ע"א
במקום:

פירוש הרא"ש

א"ת"ל דא לא אמר
ועולם לא חילל הפרה
מתוך הכלל: אמר מופר
י"ב [ומה"ל] מ"ו כי
אמרי: מתקנת מופר
ליל למחר כמאן דלא
קיים היום דמי דלא ל"ק
אמ"ל אמר למחר: או
ד"מאן כיון דלא אמר
דקיים קיים ליל היום לא
דייק' ליה מכלל דמי אמר
מופר ליל למחר כמ"ל
אמר קיים ליל היום:

נערה המאורסה פרק עשירי נדרים

אמר לה מופר לילי למחר מהו. דהא קיימה למריה היום דכיון
דלאמר מופר לילי למחר אלמלא דהבאי יומא דשעתא ביה היו נדר
(ג) וקיימה קיימה וכו' לא מני מופר לה: או דלגמא כיון [דל"ל] אמר (ג)
ומופר לילי כהדי קיים לילי מהיום דשעתא לה קאמר דמיהו מופר:

א"ת"ל דא לא אמר לה אמר לה מופר לילי
למחר מהו מי אמרינן למחר לא מני מופר
דהא קיימה לנדריה היום או דלמא כיון דלא
אמר לה קיים לילי היום כי קאמר לה מופר
לילי למחר מהיום קאמר [ואם תמצא לומר
אפילו הכי כיון דקיימה היום למחר כמאן
דאיתיה דמי (א"ל"ט) קיים לילי שעה מהו מי
אמרינן כמאן דאמר לה מופר לילי לאחר
שעה דמי או דלמא דא לא אמר לה י"אם
תמצא לומר דא לא אמר לה מיהו אמר לה
דמאי מי אמרינן כיון דקיימו קיימו או דלמא
כיון דכוליה יומא בר הקמה ובר הפרה הוא
כי אמר מופר לילי לאחר שעה מהו ת"ש
(6) הריני נזירה ושבע בעלה ואמר ואני י"אין
יכול להפך ואמאי נימא ואני דאמר הוא על
נפשיה דהוי נזיר אבל הריני נזירה ד"ה
(6) דשעה דהוי נזיר קיימא לאחר שעה אי בעי
ליפר אמאי אין יכול להפך לאו משום
דכיון דקיימו קיימו לא קסבר י"כל ואני
כמאן דאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

ואם תמצא לומר דא לא אמר לה. מהאי לישנא משמע דאילו
אמר קיים לילי היום ומופר לילי למחר פשיטא ליה לדמיא ובתרא
הכי משמע דלא מהני דהדר בעי מופר לילי למחר מהו וכו' או
דלמא כיון דלא אמר קיים לילי היום כי אמר לה מופר לילי למחר
מהיום קאמר אלמלא פשיטא
ליה לרנא דאילו אמר לה קיים לילי
היום ומופר לילי למחר לא מהני
וקשיין אהדר. אללא דרנא כדלמא
גוויי מספקא ליה וכו' קאמר א"ת"ל
הא לא קאמר לה לישנא [קטע]
נקט ואין הכי נמי דבעי לנימנר
א"ת"ל הא לא אמר לה ולא עוד אללא
דלפי אמר לא מהני: אם תמצא
לומר כיון דקיימה היום למחר כמאן
דאיתיה דמי. משום דכיון דלאמר
מופר לילי למחר מכלל דלאוקמי' היום
וכיון דלאוקמי' היום למחר כמאן
דלמיא דמי דמחר ליה וכן הפרה:
קיים לילי שעה מהו. דלא דמי
שעה ואחר שעה ליוס' ומחר משום
דהכא כוליה יומא צד הפרה הוא:
ואמר ואני אין י"ב' דהפך. לדין
דלאמר ואני ששפסא נזירותה גלי
אדעמיא דמיא ליה וכו"ל כאלו
לאוקמי' לנזירותה ומי'א' ליה יכול
להפך: ואמאי נימא ואני דאמר הוא
ע"נ נפשיה דהוי נזיר. כלומר דעמיא
שיהא הוא מיר ומשום הכי אתפסי'
בנזירותה אכל נזירות דילה נהי דעל
כמחך שעה אחת קיימה דלי לא
היכי מתפסי' ביה, לאחר שעה אי בעי
ליפר אס ליחא דלא אמר קיים לילי
שעה ומופר לילי לאחר שעה מהני
ודלתי' לי נתיב' לא ענא י"כ אמר הכי
צמא אחת ל"י דלאמר קיים לילי שעה
באי. מי אמר קיים ליל
שעה אחת מופר לילי אמר
שעה: (כיון דקיימו קיימו)
כי אמר לה מופר לילי
אחר שעה [מה"ל] ולא
דמי דלא מהני כמאמר
קיים היום משום דלמחר
לא הו צד הפרה: ת"ש
האשה שדרה בזויר
כו' אינו יב"ח דהפך.
ומי'ק' תלמודא סריק מי
שלאר הריני מיר ושמע
חברו (מיר כ"א): דבעל מינו
גיה ובדין הוא לליפר לה
והוא ליפסק, ועממ' דלא
מני מפר כיון דלאמר וכו'
כמאן דלאמר קיים לילי
דמי. ולק' [מיתין] הכא
נתי (דמ"ז) [דמ"ז]

עין משפט
נר מצוה

תורה אור השלם
(א) אלה תהיה אש
צנה י את משח אב
איש לאשתו בין אב
לבתו בנעוריה בית
אביה: (בבב"ר י' א')

(ב) ואם היו תהיה לאיש
והיה עליה אי בנפשא
שפתיה אשר אברה
על נפשה: (בבב"ר י' א')

תוספות בתב ר"ז

אמר לה קיים לילי
שעה אחת [מ"ה] מי
מופר דאמר
דמי. דכ"י משמע
שעה אחת י"א חוקים
אכל אחת שעה מופר.
וה"ל דלא הו הפרה
מדוק לטו, אמר ליל
באי. מי אמר קיים ליל
שעה אחת מופר לילי אמר
שעה: (כיון דקיימו קיימו)
כי אמר לה מופר לילי
אחר שעה [מה"ל] ולא
דמי דלא מהני כמאמר
קיים היום משום דלמחר
לא הו צד הפרה: ת"ש
האשה שדרה בזויר
כו' אינו יב"ח דהפך.
ומי'ק' תלמודא סריק מי
שלאר הריני מיר ושמע
חברו (מיר כ"א): דבעל מינו
גיה ובדין הוא לליפר לה
והוא ליפסק, ועממ' דלא
מני מפר כיון דלאמר וכו'
כמאן דלאמר קיים לילי
דמי. ולק' [מיתין] הכא
נתי (דמ"ז) [דמ"ז]

דלמך קיימה [למ"ד],
דלמך דשעה אחת
קאמר [8], כלומר היה לנו
למך ד"ק קיים לילי
שעה אחת, וא"כ לאמר

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

אמר לה קיים לילי
שעה אחת [מ"ה] מי
מופר דאמר
דמי. דכ"י משמע
שעה אחת י"א חוקים
אכל אחת שעה מופר.
וה"ל דלא הו הפרה
מדוק לטו, אמר ליל
באי. מי אמר קיים ליל
שעה אחת מופר לילי אמר
שעה: (כיון דקיימו קיימו)
כי אמר לה מופר לילי
אחר שעה [מה"ל] ולא
דמי דלא מהני כמאמר
קיים היום משום דלמחר
לא הו צד הפרה: ת"ש
האשה שדרה בזויר
כו' אינו יב"ח דהפך.
ומי'ק' תלמודא סריק מי
שלאר הריני מיר ושמע
חברו (מיר כ"א): דבעל מינו
גיה ובדין הוא לליפר לה
והוא ליפסק, ועממ' דלא
מני מפר כיון דלאמר וכו'
כמאן דלאמר קיים לילי
דמי. ולק' [מיתין] הכא
נתי (דמ"ז) [דמ"ז]

מאן דלאמר קיים לילי לעולם [דמין] וכו' לא מני מופר אכל היכא דלא
קיימו אלא שעה אחת ומזו והיפר לה בשעה אחרת מיבעיא לך:
ברתני' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. לדין הבעל מופר אלא
בשופות כלמפרס לעיל (ד' ט'): מת הבעל נתרוקנה רשות לאב.
כלמפרס גמ': בזה יפה כח האב מבח הבעל. לנתרוקנה רשות לאב:
שהבעל מופר בבגד. כלמארינן במסכת כמותות (ד' ט'). הגיע זמן
ולא נשאו חולות משלו ואכולת נתרומה וכל הנודרת על דעת בעלה
נודרת [שמאכלה הוא] והו חייב בנזונותיה כי נודרת יכול להפך
לה: אב אינו מפר בבגד. כדכתיב בנעוריה ולא בנזונותיה:
גמ' בנעוריה בית אביה. כל זמן שהיא נערה שלא נצרה לא תאלץ
מנשות אביה ואפילו היא ארוסה במשנע הלך כי מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל: אם היו תהיה לאיש. בשני היות הכתוב נזכר:
מקיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

שעה מני מפר. [ודמין] לא קסבר כל ואני כמאן דלאמר קיים לילי לעולם דמי: ברתני'
מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת
הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח
האב מבח הבעל ברבר אחר יפה כח
הבעל מבח האב [שהבעל מפר בבגד
'והאב אינו מפר בבגד: גמ' מאי טעמא
דאמר קרא (6) בנעוריה בית אביה: מת הבעל
נתרוקנה רשות לאב: מנלן אמר ברה"ק דאמר
קרא (2) ואם היו תהיה לאיש ונדרתה עליה
באיש

נערה המאורסה פרק עשירי נדרים

כה א מיי סילא מהלי
מרים כל ח סמ
לאין כמט ש"ס י"ד סמ
לד סמף ט:

הנהרות וציונים

[א] בכ"מ ר"י קודם.
וכן להלן. וכן בכמה:
של חרין ככל המקובל:
[ב] נספא. כיון דלא זכה פון ארוס כלל.
והיקשא לנדרים שנראו לארוס
התם משום דרבי
ל"מיתו צ"ל קתני
ורבנן (ג' ע"ג) ד"ל
ליתא פדוסי, ותי שילי:
שמינה ומבאר לשון
רש"י באריות: [ד] צ"ל
מיר בבגד (בארוס
המיר): [ה] צ"ל לזוגות
(ר"כ"א): [ו] צ"ל פלגיש
יום (באר"כ): [ז] צ"ל
אסתמא קמא (בתנ"י
והר"ש): [ח] וי"ב
הרשב"א שפ"ק ע"ש,
[ט] ודגמא כמנהג
כ"ט, תבוכא ז"ב ע"ב
(ב"ב) כ"י ע"א, כ"ב לה
ד"ב, נ"א ע"ב, ז"ב ע"ב.
והר"ש ל"כור תרתי
מ"ל קמ"ר סדוק
אחריו: [כ] תוס'
הרשב"א חתי במתיה,
ל"כור ל"מ
ל"מיתו י"ב ח"ש
בבגרות (האן אפילו
כ"ו): [ל] כמט"מ נוסף
ל"כור ששהתה י'
יום: [מ] גרסת הר"ש
הכ"פ מ"ג ר"ד,
דמיקרא תני בבגרת
וששהתה, ומפ"ק תני
בבגרת וששהתה:

מקיש היה ראשונה לשניה. כלומר שדן שניה נדון ראשונה מה
קודמי ראשונה אז מיפר למודה חף קודמי שניה נמי לאחר מיתת
הבעל אז מיפר למודה: אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס.
דומיא דקודמי היה ראשונה של נראו לארוס כלל: אב"י בנדרים
שנראו לארוס. כלומר ששמע ארוס
קודם שמת לעולם אימא לך דלא מני
מיפר: ומהדרין ליה בנדרים שלא
נראו לארוס מבגרות בית אביה
נפקא. כיון דלא זכה פון ארוס כלל.
והיקשא לנדרים שנראו לארוס
ל"מיתו צ"ל קתני
ורבנן (ג' ע"ג) ד"ל
ליתא פדוסי, ותי שילי:
שמינה ומבאר לשון
רש"י באריות: [ד] צ"ל
מיר בבגד (בארוס
המיר): [ה] צ"ל לזוגות
(ר"כ"א): [ו] צ"ל פלגיש
יום (באר"כ): [ז] צ"ל
אסתמא קמא (בתנ"י
והר"ש): [ח] וי"ב
הרשב"א שפ"ק ע"ש,
[ט] ודגמא כמנהג
כ"ט, תבוכא ז"ב ע"ב
(ב"ב) כ"י ע"א, כ"ב לה
ד"ב, נ"א ע"ב, ז"ב ע"ב.
והר"ש ל"כור תרתי
מ"ל קמ"ר סדוק
אחריו: [כ] תוס'
הרשב"א חתי במתיה,
ל"כור ל"מ
ל"מיתו י"ב ח"ש
בבגרות (האן אפילו
כ"ו): [ל] כמט"מ נוסף
ל"כור ששהתה י'
יום: [מ] גרסת הר"ש
הכ"פ מ"ג ר"ד,
דמיקרא תני בבגרת
וששהתה, ומפ"ק תני
בבגרת וששהתה:

מקיש קודמי היה ראשונה. כלומר (א) שמת ארוס ראשון ולא היה להקדש
לאחר: אקודמי היה ראשונה. של נראו לארוס לעולם והיא יושבת
נערה כמת אביה מה קודמי כו': הני מ"ל. דלא מני כמט"מ קודמי היה
שניה נדרים של נראו לארוס ראשון (ד) אי לא שמע להו הבעל קודם
שימת דהיינו דומיא דקודם היה
ראשונה: אב"י בנדרים שנראו לארוס.
ששמע הן קודם שימת ולא הספיק
להפר אין האז מיפר עד שמתו
ותמארס שיפירו הוה ולחרון: ו"ל
דנדרים שנראו לארוס לא"י מני
מיפר למודה למה לי למיכתב וחס וחס
מהיה לאקושי הויית להדי: מבגרות
נפקא. דמשמע כל כהן ליתמח צמת
אביה מני מיפר לה. אלא מדקא מקיש
הוויית להדי ש"מ דומיא דקודם היה
ראשונה קמרי דמני מיפר למודה (ב)
נדרים של נראו לארוס דומיא דהיה
ראשונה פ"י אחר אלל נדרים
שנראו לארוס לא מני מיפר אי ליכא
ארוס אחרון לה לא מנימ אמרת להכי
אמי היקשא לרצות מרים של נראו
לארוס דהא מקרא אמרנא שמינן
ליה מנענעויה נפקא דלאר"י (ג) כל שמת
נעריה לאביה שהאז זמאי הפרת
נדריה והלכך כי אמא וחס היו מהיה
לאיש לנדרים שנראו לארוס הוה לחלח:
הי"ב דמי. דעל מיפר בצגר: אי אימא
שקדשה כשהיה נערה ובגרה. לאחר
שנמארכה: מכדי ביתה מוציאה

מקיש קודמי היה שניה לקודמי היה
ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר
לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר
לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס
אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר
אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות
בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח
הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה
נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה (ב) ובגרות
מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה
רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות
לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא
תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש
הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה
שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר
חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת
וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא
הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי
איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא
ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה:
מתני

מקיש קודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

מסורת הש"ס
עב הוספות

הנהרות הב"ח

(ב) ג"ב וימא ה"מ:
(ג) שם מיתה מולאה
ברשות אב ובגרות
מולאה: (ד) רש"י
ד"ה מקש וכו' כלומר
בשמת ארוס הראשון:
(ה) ד"ה פני מני וכו'
לראש שלא שמע כלל
והי"פ ח' ממקש:
(ו) י"ד מנענעויה וכו'
מיפר למודה אפילו
בנדרים שנראו לארוס
לשון אחר נדרים של
נראו וכו' דהיה ראשונה
אבל נדרים כלל וכו'
פ"י אחר ממקש: (ז) ד"ה
לישעת ימאט וכו'
דקתני דבעל וכו'
וששהתה אב גרלה:
(ח) ד"ה אלל וכו'
דאישרך:

פירוש הרא"ש

מקיש קודמי היה שניה לקודמי היה ראשונה. כלומר שדן שניה נדון ראשונה מה קודמי ראשונה אז מיפר למודה חף קודמי שניה נמי לאחר מיתת הבעל אז מיפר למודה: אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס.
דומיא דקודמי היה ראשונה של נראו לארוס כלל: אב"י בנדרים שנראו לארוס. כלומר ששמע ארוס קודם שמת לעולם אימא לך דלא מני מיפר: ומהדרין ליה בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא. כיון דלא זכה פון ארוס כלל. והיקשא לנדרים שנראו לארוס ל"מיתו צ"ל קתני ורבנן (ג' ע"ג) ד"ל ליתא פדוסי, ותי שילי: שמינה ומבאר לשון רש"י באריות: [ד] צ"ל מיר בבגד (בארוס המיר): [ה] צ"ל לזוגות (ר"כ"א): [ו] צ"ל פלגיש יום (באר"כ): [ז] צ"ל אסתמא קמא (בתנ"י והר"ש): [ח] וי"ב הרשב"א שפ"ק ע"ש, [ט] ודגמא כמנהג כ"ט, תבוכא ז"ב ע"ב (ב"ב) כ"י ע"א, כ"ב לה ד"ב, נ"א ע"ב, ז"ב ע"ב. והר"ש ל"כור תרתי מ"ל קמ"ר סדוק אחריו: [כ] תוס' הרשב"א חתי במתיה, ל"כור ל"מ ל"מיתו י"ב ח"ש בבגרות (האן אפילו כ"ו): [ל] כמט"מ נוסף ל"כור ששהתה י' יום: [מ] גרסת הר"ש הכ"פ מ"ג ר"ד, דמיקרא תני בבגרת וששהתה, ומפ"ק תני בבגרת וששהתה:

מקיש קודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

מקיש קודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

מקיש קודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

מקיש קודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

הוספות כתב יד

אף קודם היה שניה לקודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

מקיש קודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

מקיש קודמי היה ראשונה מה קודמי היה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי היה שניה אב מיפר לחודיה (ה) אימא ה"ב בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מני מיפר אב"י או בנדרים שלא נראו לארוס מבגרות בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מבח הבעל כו': ה"ד אימא שקדשה כשהיה נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקדשה כשהיה בוגרת הא תנינא דרא זימנא (ה) הבוגר ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבגרות למה לי שנים עשר חדש ובגרות לא יום סגי לה תני (ב) בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א (א) ורבנן איבעית אימא בוגרת דוקא ואידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

ד"ה ת"ש

הר"ן מביא, שיש גורסים בתירוץ הגמרא 'לכי שמענא', עיי"ש שביאר הר"ן כוונת הגמ' לפי גירסא זו.

ד"ה והא לא שמיע

הר"ן מקשה, מה היא קושיית הגמרא 'והא לא שמע', הא כיון דשלוחו של אדם כמותו, והשליח מפר, א"כ לכא' שמיעת השליח עצמו מהני, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף עג.

ד"ה סבר

הר"ן מקשה, למה לא יוכל הבעל להפר הנדרים מיד קודם שילך, או מהשתא בשעת מניית השליח, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה משום

הר"ן הביא בשם הרמב"ן, דלדינא קי"ל דשמיעה לא מעכבא, עיי"ש.

ד"ה לא מן השם

הר"ן הביא מחלוקת הראשונים אם לדינא קי"ל דבעל מפר לשתי נשיו כאחת. עוד כתב הר"ן, דלמ"ד אינו מפר לשתי נשיו בבת אחת, ה"ה דאינו מקיים לשתייהן כאחת.

דף עג:

ד"ה ואפילו

הר"ן הביא מחלוקת הראשונים לענין ארוסה שכבר הגיע זמנה אצל הבעל הראשון, ונתחייב במזונותיה, ומת, אם אוכלת בתרומה אצל היבם או לא.

ד"ה והא

הר"ן כתב, דלא פליגי רבנן ור"א בעיקר מימרא דר' פנחס, דכו"ע מודו דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת, אלא דפליגי לענין אשה שהגיע זמנה ואוכלת משלו, אם היא נודרת על דעתו.

ד"ה ואיכא דילפי

הר"ן הביא, שיש סוברים שהפרת נדרים מהני משום דנחשב כאילו נדרה על תנאי שיסכים בעלה לנדרה, וא"כ ה"ה דכל נדר על תנאי מהני. אבל הר"ן סובר דאינו דומה לנדר על תנאי, אלא הפרה היא גזירת הכתוב, עיי"ש.

דף ע.

ד"ה ואם תמצא לומר

הר"ן דן לענין מי שאומר להדיא 'קיים' ליכי היום ומופר ליכי למחר, אם מהני או לא, ומסיק, דגם נידון זה נכלל בספיקותיו של רבה.

דף ע:

ד"ה הא תנינא

הר"ן מקשה, היאך מקשה הגמ' בסוגיין מכח שיטת ר' הונא בגמ' כתובות (נז), הא ר' הונא איתותב בגמ' שם, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף עא.

ד"ה מנא ה"מ

הר"ן מקשה, מנא ידעה הגמ' דארוס אחרון מפר נדרים שנראו לראשון, הא לא מוכח כן במתני', עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

ד"ה אביה ובעלה

הר"ן מקשה, למה סובר ב"ה דבעלה האחרון מפר נדריה, הא ב"ה סובר 'מקלש קליש', ולא נתרוקנה רשות מבעלה לאביה, וא"כ לכא' ה"ה דלא תעבור רשותה מארוס ראשון לארוס אחרון, עיי"ש מה שתירץ.

דף עא:

ד"ה ומיגז גיזי

ראה ב'קושיות פשוטות' שכתבנו סיכום בדברי הר"ן.

דף עב.

ד"ה ולענין הלכה

הר"ן הביא שנחלקו הראשונים לענין דינא, הרמב"ן סובר גירושין כהקמה, והרשב"א סובר גירושין כשתיקה.

דף עב:

ד"ה אורחיה דצורבא

הר"ן מקשה, למה לא מתרצת הגמ' דהבעל אומר דמפר לה 'לכי שמענא', דהיינו שתחול הפרתו ממילא כשישמע הנדר, עיי"ש מה שתירץ.

דף ע.

גמ', לא מצוי מיפר דהא קיימיה לנדריה היום

קושיא:

העיר הרש"ש (ד"ה מי), מאי שנא דבספק ראשון (סט): לשון הגמ' הוא 'כמאן דאמר מופר ליכי', [ולכן י"ל דמהני אף דלא אמר כן להדיא], ואילו כאן לשון הגמ' הוא 'דהא קיימיה לנדריה', ולא קאמרה הגמרא 'כמאן דאמר קיים ליכי', ולמה שינה הגמ' את הלשון.

תירוץ:

הרש"ש (שם) תירץ, דלעיל הספק הוא לענין הפרה, ולכך הוצרכה הגמ' לומר די"ל דנחשב כאילו אמר לשון הפרה ממש, דהפרה בלב לא מהני, משא"כ כאן דהספק הוא לענין קיום, אין צ"ל דנחשב כאילו אמר לשון הקמה ממש, דהקמה בלב מהני. [ועי' בשיח ערב (סי' לח) שהאריך בחילוק זה, וע"ע ברא"ש (ד"ה או דילמא) שביאר ספיקת הגמ' באופן אחר].

גמ', או דילמא כיון דכוליה יומא בר הקמה ובר הפרה הוא וכו'

קושיא:

יש לעיין, מה היא סברת הגמ' בצד זה, למה יוכל להפר משום כך שכל היום הוא זמן הפרה.

תירוץ:

בספר ביכורי ראובן (ד"ה או דילמא) ביאר סברת הגמ', על פי הרא"ש (ד"ה או דילמא), די"ל דקיום לשעה אינה כלום, משום שכל עיקר הקמה הוא מה שגילה דעתו דאינו רוצה להפר, והרי קיום לשעה אינו גילוי דעת לזה, שהרי יוכל להפר לאחר שעה. [וע"ע בריטב"א (כח: ד"ה הא), ובאור החמה (ד"ה אבל) שביארו בדרכים אחרים].

גמ', הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני אין יכול להפר

קושיא:

הקשה בספר מראה המקום (עמ' רפא), למה נחשב הקמה, הא אף דמוכח דניחא ליה בנזירותה, מ"מ הרי לא מוכח דרוצה לעשות 'הקמה' על הנזירות.

תירוץ:

בספר מראה המקום (שם) כתב, דלכאורה מוכח מכאן כמו יסודם של הראשי ישיבות [עי' קהילות יעקב (סי' מא), ובספר זכרון להגר"ח שמואלביץ (עמ' קצא)], שכל עיקר הקמה הוא רק גילוי דעת דניחא ליה בנדר, וא"צ 'מעשה הקמה'.

גמ', אבל הריני נזירה דילה שעה אחת קיימא לאחר שעה אי בעי ליפר וכו'

קושיא:

הקשה הנזיר זריזין (ד"ה ואמאי), מה היא קושיית הגמ' מנזירות, הלא בנזירות א"א לקיים לשעה ולהפר מיד אחר כך, דהא א"א להיות נזיר פחות מל' יום, משא"כ בנדר הרי יכול הבעל לקיים הנדר לשעה ולהפר מיד אחר כך.

תירוץ:

בספר מנחת שלמה (ד"ה ונראה), דמסתימות המשנה משמע דבכל גונו אין הבעל יכול להפר הנזירות, אפילו באופן שלא שמע הבעל הנזירות עד סוף ל' יום, והרי בכה"ג יכול הבעל לקיים הנזירות לשעה ולהפר מיד אחר כך, דכבר חלה הנזירות לל' יום, ודומה ממש לנדר. [וע"ע באור שמח (הל' נדרים פי"ב הי"ט) שתירץ באופן אחר].

גמ', כל ואני כמאן דאמר קיים ליכי לעולם דמי

קושיא:

יש לעיין, מה היא סברת הגמ' בזה, היאך מוכח מלשונו שרוצה לקיים נזירותה לעולם.

תירוץ:

בספר תפארת ציון (ד"ה כל) ביאר, שכיון שאמר לשון 'ואני', משמע שדעתו לעשות נזירות ידיה טפל לנזירות ידיה, ואם כן כמו שרוצה דנזירות ידיה תהא נזירות שלימה, מסתמא רוצה שגם נזירות ידיה תהא נזירות שלמה. [וע"ע באור שמח (הל' נדרים פי"ב הי"ט), ובצפנת פענח (הל' נדרים פי"ג, הי"א) שביארו בדרכים אחרים].

דף ע:

תירצו, על פי הר"ן (ד"ה בנדריים שלא נראו), שבאמת אין זה דרשה כלל, אלא סברא היא, שנדרים שלא נראו לארוס חוזרים לרשות האב, ובכה"ג א"צ גזירת הכתוב דנתרוקנה, [ויעויין באחרונים שהאריכו בזה, אם נדרים שלא נראו לארוס צריך גזירת הכתוב דנתרוקנה או לא]. [וע"ע בתוס' יו"ט (שם) שתירץ באופן אחר].

גמ', אלא שקידשה כשהיא בוגרת

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה אילימא), למה הוצרכה הגמ' לומר דאיירי באופן שקידשה כשהיא בוגרת, הא עיקר תירוץ הגמ' היא דאיירי בהגיע זמן ולא נשאו, [כמבואר בר"ן (ד"ה אלא)], ובכה"ג הבעל מפר לחודיה אף אם קידשה כשהיא נערה ושוב בגרה.

תירוץ:

במנחת שלמה (ד"ה אלא) ובחי' ר' ברוך סורוצקין (ד"ה אלא) תירצו, שעיקר כוונת הגמ' היא לאפוקי ממה שנקטה הגמ' מעיקרא, שהטעם שיש כח לבעל להפר הוא משום שירש זכות האב, לזה קאמרה הגמ' דאין זה הטעם שיכול הבעל להפר, וממילא י"ל דאיירי אפילו באופן שקידשה כשהיא בוגרת, דלא היתה כלל ברשות האב אחר הקידושין. [וע"ע בקרן אורה (שם), ובחי' בית מאיר (ד"ה אלא), שתירצו בדרכים אחרים].

ר"ן (ד"ה אלא), דכיון שאין עליה רשות אב כל שהגיע זמן וכו'

קושיא:

הקשה הקרן אורה (על הר"ן), דמשמע בר"ן שבציור שהגיע זמן כשהיא עדיין ברשות האב, אין הבעל יכול להפר בעצמו, וקשה, מאי שנא, הא כיון דבעלה חייב במזונותיה הרי היא נודרת על דעתו ולא על דעת אביה, בין אם היא נערה ובין אם היא בוגרת.

תירוץ:

בספר הפרת נדרים (עמ' ל) ובחי' ר' ברוך סורוצקין (על הר"ן) תירצו, שזכותו של האב להפר נדרי בתו אינה משום שהיא נודרת על דעתו, דטעם זה שייך רק לגבי הפרת הבעל אבל לא לגבי הפרת האב, ולכן בציור שהיא עדיין נערה והגיע זמנה להינשא, אע"פ שהבעל חייב במזונותיה, מ"מ האב מפר יחד עם הבעל. [וע"ע בספר לב שמואל (ד"ה אלא) שתירץ באופן אחר].

גמ', מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה

קושיא:

הקשה הנזרי זרזין (ד"ה מקיש), מנא לן להקיש כן, דילמא ההיקש הוא בין הויה שניה להויה ראשונה, וילפינן מזה דכמו דבהויה ראשונה האב מפר יחד עם הארוס הראשון, כמו כן בהויה שניה יכול האב להפר יחד עם הארוס השני, [עיי"ש שביאר מהו ההו"א דלא יוכל האב להפר עם ארוס שני].

תירוץ:

הנדרי זרזין (שם) תירץ, דיש לנו להקיש בין הויה שניה להויה ראשונה, ובין קודם הויה שניה לקודם הויה ראשונה, דאין היקש למחצה.

גמ', אלא בנדריים שנראו לארוס לא מצי מיפר אב

קושיא:

הקשו הרבה אחרונים, מה היא סברת הגמ' דהבעל זוכה יותר בנדר אחר שמיעתו, הלא קי"ל לקמן (עג.) דבעל יכול להפר בלא שמיעה, וא"כ הרי כבר זכה הבעל בנדר מיד בשעה שנדרה, קודם שמיעתו.

תירוץ:

בשיעורי ר' דוד (אות קכט) תירץ, שכיון שאם שמע הבעל ולא הפר הנדר ביום שמעו הרי הוא מקויים, ממילא נמצא שאחר שמיעתו נעשה הנדר 'ברשות הבעל' לקבוע אם יהיה נדר גמור או לא, וממילא נחשב שזכה בנדר. [וע"ע במנחת שלמה (ד"ה ואימא), ובמשנת ר' אהרן (סי' כב אות ג) שביארו בדרכים אחרים]. [וע' בדברינו בעומק הדף].

גמ', אי בנדריים שלא נראו לארוס מבנעוריה בית אביה נפקא

קושיא:

הקשה התוס' יו"ט (למשניות, פ"י מ"ב ד"ה מת הבעל), היאך אפשר לדרוש דין זה מבנעוריה בית אביה, הא הגמ' לעיל (ע.) דרש מפסוק זה דכשמת האב לא נתרוקנה נדריה לבעל, ואיך אפשר ללמוד ב' דינים מדרשה אחת.

תירוץ:

בחי' מהרי"ח (למשניות, שם) ובמנחת שלמה (ד"ה א) (

דף ע

תוכן הענינים

- א. אם אפשר להפר היום על דעת לחול לאחר זמן
- ב. קושיית האחרונים על הרמב"ם
- ג. חילוק יסודי בין נדרים שנראו לארוס לנדרים שלא נראו
- ד. למה הוצרך הר"ן ללמוד מגזירת הכתוב דאין הבנים מפירים

(א) אם אפשר להפר היום על דעת לחול לאחר זמן

מעשה הקנין או לא, דאם כלתה הקנין, כגון במשיכה, לא יחול הקנין. ואם כן היאך תועיל הפרה לאחר זמן, הא כבר כלתה ההפרה.

ד. תירוצו של רעק"א

תירץ רעק"א, דע"כ צריך לפרש סוגיין באופן אחר, שאין הכוונה שעשה הפרה על מנת שתחול לאחר זמן, אלא הכוונה היא, שדעת הבעל היא שתחול הפרתו מיד, אלא שרוצה להפר רק הנאה של מחר, ולא הנאה של היום, ונמצא שכוונתו להתירה מיד בהנאה של מחר, אף שרוצה לאוסרה בהנאה של היום.

ה. קושיית האחרונים

הקשו הרבה אחרונים [עיון התלמוד (סי' סה), בד קודש (עמ' קעג אות כט), אוצר השיעורים (עמ' תע), עטרת שמואל], שלפ"ז מבואר בסוגיין שאפשר להפר חלק מן הנדר ולא כולו, והקשו על זה, דמאי שנא מספיקת הגמ' לקמן (פז), לענין אשה שנדרה מתאנים וענבים ורוצה בעלה להפר רק איסור התאנים ולא איסור הענבים. וצ"ע.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה בשם רבה להסתפק בכמה ציורים, כגון 'מופר ליכי למחר', 'מופר ליכי לאחר שעה', ועוד, עיי"ש כל הסוגיא.

ב. ראיית רעק"א

העיר רעק"א (שו"ת, מהדו"ק סי' קמד ד"ה בענין), שלכאורה מבואר בסוגיין, שיכול אדם לעשות הפרה על מנת דלא תחול עכשיו אלא לאחר זמן, עיי"ש שהאריך רעק"א לחקור בנידון זה, וכתב, שלכאורה יש להכריע ספיקו מסוגיין.

ג. קושיית רעק"א

אמנם הקשה רעק"א (שם) על זה, היאך תועיל הפרה על מנת לחול לאחר זמן, הלא ידוע הכלל של 'כלתה', [עיי' בר"ן לעיל (כט: ד"ה פשיטא)], שמי שעושה מעשה קנין עכשיו על מנת שלא יחול הקנין מיד אלא רק לאחר זמן, דינו תלוי אם כשמגיע אותו זמן כבר כלתה

(ב) קושיית האחרונים על הרמב"ם

רלד סעי' נח), שלמי נדרים (סח:), שיעורי ר' דוד (או סז), דבר יעקב (אות ו) [על שיטת הרמב"ם, למה לא הזכירה המשנה מעליותא זו של האב, דיפה כח האב מכח הבעל, שהאב יכול להפר כל נדרים, ואילו הבעל יכול להפר רק נדרי עיניו נפש ונדרים שבינו לבינה.

ד. דברי הנצי"ב

יש מתרצים [עיי' בילקוט ביאורים (אות נד)], עפ"י מש"כ הנצי"ב (העמק דבר, במדבר ל, ו), לבאר סברת הרמב"ם לחלק בין הבעל להאב, דגבי האב כל נדרים נחשבים בינו לבינה, משום שבזיון הוא לאב שבתו נודרת, דנראה דלא חניכה כראוי, וכמבואר במשנה לעיל (סד), משא"כ לענין הבעל, אין בזיון לבעל שאשתו נודרת. [וע"ע ביד שאול (יו"ד סי' רלד ס"ק מב) ובמאירי (ריש פירקין) שביארו סברת הרמב"ם באופן אחר].

א. משנה

המשנה מביאה חילוקים בין הפרת הבעל להפרת האב, באיזה ענין יפה כח האב מכח הבעל, ובאיזה ענין יפה כח הבעל מכח האב, עיי"ש. ומכאן הקשו הרבה אחרונים על שיטת הרמב"ם, כמו שיתבאר.

ב. מחלקות הר"ן והרמב"ם

הר"ן לעיל (סח. ד"ה לומר) הביא שיטת הרמב"ם (הל' נדרים פ"ב ה"א), דאף דהבעל יכול להפר רק נדרים שיש בהם עיניו נפש או שבינו לבינה, מ"מ האב אינו כן, אלא יכול האב להפר כל נדרי בתו. אולם הר"ן עצמו (שם) חולק על הרמב"ם בזה, וכתב, שגם האב יכול להפר רק נדרי עיניו נפש ונדרים שבינו לבינה.

ג. קושיית האחרונים

הקשו הרבה אחרונים [קרוב נתנאל (פי"א אות ה), בית מאיר (יו"ד סי'

ה. על פי זה מיושב

גם האב יכול להפר רק נדרי עינוי נפש או שבינו לבינה כמו הבעל, אלא שבפועל יכול האב להפר הכל כיון שכל נדר נחשב בינו לבינה.

על פי דברי הנצי"ב יש מתרצים קושיית האחרונים על הרמב"ם, דבעצם ליכא מעליותא לאב במה שיכול להפר כל נדרי בתו, שבאמת

ג) חילוק יסודי בין נדרים ששמע הארוס לנדרים שלא שמע הארוס

א. סוגיית הגמ',

קכט), שיעורי עיון התלמוד (סי' נט), למה זכה בהם הארוס יותר משום ששמע הנדר, הלא קי"ל דיכול הבעל להפר נדרי אשתו אף קודם ששמע בהם, [עי' בר"ן לקמן (עג. ד"ה משום)], וא"כ לכאורה זוכה הארוס בנדרי אשתו מיד כשנדרה, ולא רק לאחר שמיעתו.

הגמ' מביאה מקור לדין נתרוקנה רשות הבעל לרשות האב, ומבואר בגמ' שיש בזה שתי מקורות נפרדות, בנדרים שלא נראו לארוס ילפינן מדכתיב 'מבנעוריה בית אביה', ובנדרים שנראה לארוס ילפינן ממה שהוקש קודמי הויה ראשונה לקודמי הויה שניה. [ועי' בר"ן (ד"ה בנדרים) דמשמע דלענין נדרים שלא נראו לארוס אינה דרשה כלל, אלא דמוכח כן מסברא].

ד. יסודו של ר' אבא ברמך

הג"ר אבא ברמך בשיעורי עיון התלמוד (סי' נט) תירץ עפ"י יסוד גדול, שיש חילוק יסודי בין זכות הארוס בנדרים שלא שמע אותם ובין זכותו בנדרים שכבר שמע אותם, דלענין נדרים שלא שמע אותם לא זכה הארוס בעצם הנדר, אלא זכותו הוא בגוף אשתו, משא"כ לענין נדרים שכבר שמע אותם, זכות הארוס הוא בעצם הנדר.

ב. דברי הראשונים

הר"ן (ד"ה אבל בנדרים) פירש, ד'נראו לארוס' היינו ששמע הארוס שאשתו נדרה. וכן פירשו התוס' (ד"ה בנדרים) והרא"ש (ד"ה בנדרים). [אמנם עי' בחי' ר' שמואל (סי' טז) שכתב שלולי דברי הראשונים היה אפשר לפרש דנראו לארוס היינו שנדרה האשה בחיי הארוס].

ה. על פי זה מיושב

על פי זה ביאר ר' אבא ברמך, דא"א ללמוד דין נתרוקנה בנדרים שכבר שמע הארוס מדין נתרוקנה בנדרים שלא שמע הארוס, דלענין נדרים שלא שמע הארוס דין נתרוקנה הוא על זכותו של הארוס בגוף אשתו, וא"א ללמוד מזה דיש דין נתרוקנה גם על זכותו של הארוס בעצם הנדר, דהיינו בנדרים שכבר שמע הארוס.

ג. קושיית האחרונים

הר"ן לעיל (סח:) כתב, דמבואר בסוגיין דכוחו של הבעל עדיף בנדרים ששמע, שכבר זכה בהם קודם מיתתו, עיי"ש. והקשו הרבה האחרונים [חי' ר' שמואל (שם), משנת ר' אהרן (סי' כב), שיעורי ר' דוד (אות

ד) למה הוצרך הר"ן ללמוד מגזירת הכתוב דאין הבנים מפירים

א. סוגיית הגמ'

דאשה נודרת על דעת בעלה ואביה כמבואר בגמ' (ע:), והרי אין אשה נודרת על דעת אחיה. [בגמ' מצינו סברא זו רק לענין הבעל, ועי' ברשב"א (עג:) ובש"ך (יו"ד סי' רלד ס"ק ד) שנקטו דה"ה לענין האב, אולם עי' באור שמוח (הל' נדרים פ"ג ה"ט) דלא סובר כן].

הגמ' אומרת, שכשם שמיתה מוציאה נערה מרשות אביה לענין הפרת נדרים, כמו כן בגרות מוציאתה מרשות אביה, וכשם שבמקום מיתה לא נתרוקנה זכות הפרה מאביה לבעלה, כמו כן במקום בגרות לא נתרוקנה זכות הפרה מאביה לבעלה.

ד. יסודו של הקרן דוד

הקרן דוד (שם) תירץ על פי יסוד חשוב בעיקר סברת הגמ' דאשה נודרת על דעת בעלה, דאין הכוונה בזה שבזמן שאשה נודרת אומדין דעתה שהיא רוצה לעשות נדרה על תנאי שיסכים בעלה לנדרה. אלא הכוונה היא, דדרשינן טעמא דקרא, מפני מה נתנה התורה זכות הפרה לאביה ובעלה, משום שסתם אשה נודרת על דעתם.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה מכדי) הביא מקור לדין הנזכר בגמ', שמיתה מוציאה נערה מרשות אביה, מדכתיב 'והתנחלתם אותם לבניכם', ודרשינן בגמ' כתובות (מג.), אותם לבניכם ולא זכות בנותיכם לבניכם. והיינו, דלפי' מדרשה זו דלא ירשו הבנים את זכות אביהם להפר נדרי אחותיהם. וכעין זה כתב הרא"ש (ד"ה מיתה), דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו.

ה. עפ"י זה מיושב

על פי זה תירץ הקרן דוד, דאע"פ דאין אשה נודרת על דעת אחיה, מ"מ אפשר שירשו הבנים את הזכות שכבר נתנה התורה לאביהם להפר נדרי בתו, ולפיכך הוצרכו הראשונים ללמוד מגזירת הכתוב דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. [אמנם עי' בתוס' הרא"ש (נדה נו: ד"ה ר' פנחס) דמשמע דנקט דא"צ גזירת הכתוב לזה].

ג. קושיית הקרן דוד

בספר קרן דוד (ד"ה וגדר) הקשה, למה הוצרכו הראשונים ללמוד דין זה מגזירת הכתוב, הא לכאור' פשיטא דאין הבנים יכולים להפר נדרי אחותיהם, שהרי הטעם שהאב והבעל יכולים להפר נדרים הוא משום

דף ע

בענין ירושת הבנים

או עניים או ת"ח, אפשר להרבות חלקו של הנחוץ ביותר".
אכן הפוסקים בזמנינו הורו שאעפ"כ ראוי לתת קצת יותר
להבנים כדי לקיים דרכי התורה.

אגב, עיין בשו"ת חשב האפוד (שם) שדן לענין ביטוח
החיים, שלא נכלל זה בדיני ירושה, ולכן יכול אדם
ליתן כל מה שרוצה לבתו בדרך הזה, וז"ל "הנה אע"פ שאין
לי על זה ראייה נראה מסברא הפשוטה שאין על זה תורת
ירושה, כי סיגנון הביטוח הוא שמשלמים לחברת הביטוח
ממון, והחברה משלמת תמורת זה סכום מסויים אחר זמן
מסויים, למי שהמבוטח מצוה, ורחוק מאד לומר שיהיה על
זה תורת ירושה".

גם יש לעיין קצת בדיני ירושה לענין צדקה. בדרך כלל אין
ראוי לאדם ליתן לצדקה יותר מחומש מנכסיו. אולם
פסק הרמ"א (יו"ד סי' רמט סעי' א) שדין זו אינו נוהג במתנה
הניתנת בצוואה, דהיינו מתנת שכ"ב מרע, שכן מאחר
שהמתנה נעשית בשעת פטירה, שוב אין מקום לחשוש שמא
ידקק אח"כ הנותן לנכסיו, וז"ל "ואל יבזבז אדם יותר
מחומש, שלא יצטרך לבריות, ודוקא כל מי חייו, אבל בשעת
מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה".

אף על פי כן, נחלקו הפוסקים אם יש שיעור והגבלה
למתנת צדקה כזו. יש מן הפוסקים שסוברים שמותר
לאדם להקדיש לצדקה עד שליש ממונו בשעת מיתתו. וכן
נקט רעק"א (הגהה לשו"ע שם). ויש המתירים עד מחצית
ממונו. וכן מובא בערוך השלחן (יו"ד שם). ויש אומרים
שמותר ליתן כל סכום שירצה, ובלבד ששייר סכום ניכר
ליורשיו, וכן נקט באגרות משה (חו"מ ח"ב סי' נ אות ב).

ועי' בקונטרס 'ירושה על פי הלכה' מהרב הגאון ר' אריה
מרבגור שליט"א שהאריך בכל אלו הדברים.

הגמ' מקיש מיתת האב לבגרות האשה, מה מיתת האב
לא נתרוקנה רשות לבעל, אף בגרות לא נתרוקנה
רשות לבעל. ועי' בר"ן שהדגיש דגם אין זכות הפרה עוברת
לבנים, שאין האב מוריש לבניו את זכותיו בבנותיו, וז"ל "דכיון
שמת פקע זכותיה ולא מצי להורישו לבניו, ונפקא לן מדכתיב
והתנחלתם אותם לבניכם, ולא זכות בנותיכם לבניכם". ויש
לעיין קצת בדיני ירושה, ובפרט בדברים השייכים בזמן הזה.

מעיקר הדין אין הבנות יורשות כלל במקום שיש בנים
זכרים. אכן מנהג קדום ומפורסם הוא בקהילות
אשכנז להקנות לכל בת חלק ניכר מן הירושה. ובדרך כלל
נהגו שהבת נוטלת מחצית מן החלק שנוטל כל בן, חוץ
מנכסי קרקע וספרי קודש. ומנהג זה מובא בדברי הפוסקים,
וניתן לנהוג כן אף בזמננו. וכן מובא באמת ליעקב (חו"מ סי'
רפב) וז"ל "בזמן הזה הנכון והישר להשאיר חלק הגון גם
לבנותיו, ואין בזה משום מעביר אחסנתיה, אבל בודאי יקפיד
שחלק הגון יאר גם לבנים". ועי' בפתחי חושן (ירושה פ"ד)
שהנהגה זו לא היתה אצל הספרדים.

ומי שרוצה ליתן חלקים שווים ממש בירושה לבנים ולבנות,
עי' בשו"ת חת"ס (חו"מ סי' קנג) ובחזו"א בקובץ
אגרות (ח"א אות צו) שמפקפקים הרבה על הנהגה זו, דהוי
כעוקר ומתנגד לדיני ירושה שבתורה, וז"ל החת"ס "וראייתי
כי האי גברא כל מגמתו להשוות ירושת הבנות על הבנים,
ע"כ לא יהיה לי חלק עמו, ולא אתקן לו לשון צוואה".

אכן יש אומרים, שמ"מ אם יש חשש של מחלוקת גדולה,
מותר לחלק הירושה באופן יותר שווה, ויש מקום
בהלכה לעשות כך. וכן מובא בכתבי ר' הנקין (ח"ב סי' ק)
ושו"ת חשב האפוד (ח"ג פ"נ), וז"ל ר' הנקין, "אם אחד
מהבנים או הבנות מגיע להם יותר ע"פ דעת אביהם, משום
שטרו בעסק או שהם נחוצים מצד מצבם שהם מטופלים

דף ע

בענין נתרוקנה

תמצית הסוגיא:

קודם שנתארסה דמיפר הכל, והיינו דאינו צריך לירושת כח הארוס ולר' יחיאל דלעולם אינו חוזר להפר הכל היינו דירוש זכותה בעל ואין לו כח יותר ממנו.

עוד יש נ"מ לגבי דין יום שמעו לדעת הרמב"ם, דהנה יש חידוש גדול ברמב"ם, דאב ובעל דמפירין בשותפות צריכין להפר ביום אחד, ועי"ז ששמע אחד את הנדר כבר מקרי יום שמעו 'לשניהם' ושוב אין השני יכול להפר למחר. ולכן אם האב שמע הנדר ביום א' אז אפילו אם לא שמע הבעל עד יום ג' אינו יכול להפר חלקו כיון דכבר שמע השותף הנדר, והראשונים חולקין ע"ז דכל אחד יש לו יום שמעו דידיה.

ותמוה על הרמב"ם מדין נתרוקנה, דהרי משמע לעיל (דף סח:) דאם שמע הבעל והיפר ומת ביום שלאחריו יכול האב להפר והרי אינו מיפר ביום שמעו של הבעל, וכן הקשה הרשב"א. והוכיחו מזה האחרונים דהרמב"ם ס"ל דביאורו של נתרוקנה הוא דהאב מיפר מכח עצמו ולא מדין שירוש כח הארוס, וא"כ שפיר מובן דאינו צריך יום שמעו של הבעל דהוא מיפר מדין אחרת לגמרי כשהוא הבעלים היחידי ולא כהמשך של השותפות.

יש נ"מ שלישי, דהרמב"ם ס"ל דאין הפרה אחר הפרה דאם היפר אחד והשני הקים ושאל על הקמתו לא יוכל הלה להפר עוד פעם והבין הרשב"א משום דאין הפרה אחר הפרה, והקשה הרשב"א הרי בהיפר הבעל ומת אמרינן נתרוקנה להאב והוא מיפר חלקו וחלק הבעל הרי חזינן דיש הפרה אחר הפרה, והמאירי תי' דנתרוקנה שאני' וכפשוטו ביאור הדברים דאין האב חוזר ומיפר חלקו של בעל אלא חלק עצמו.

מבואר במתני' דבמת הארוס אז 'נתרוקנה' כחו של הבעל וניתן לאב ושוב יכול האב להפר נדריה, ובגמ' יליף לה דמקיש קודם הויה שניה לקודמי הויה ראשונה. ומבואר דאע"ג דנתארסה והיה דין נדריה 'דנערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה', מ"מ כשמת הארוס היא חוזרת לרשות אביה ודבר זה נקרא 'נתרוקנה' כדפי' הרא"ש לעיל (סח.) דנתרוקן כח הבעל לכח האב. וכבר נתבאר בסוגיות דלעיל (דף סח ודף סט) כמה דינים בנתרוקנה.

אמנם יש חקירה גדולה בכל ענין נתרוקנה שדנו בזה האחרונים (חידושי ר' ארי לייב, חידושי ר' שמואל, אשר לשלמה, משנת ר' אהרן, מעשי חייא), ויש בזה כמה נ"מ, והוא מן השרשים להפרק, האם ע"י שנתבטל הארוס שוב קם כח האב מצד עצמו, דרק כשחי הארוס עמו אז לא היה יכול להפר לבדו, וכשמת נתבטלה שותפתו ממילא. או דהאב 'יורש' כח הארוס ועכשיו האב מיפר מכח הארוס. ויתבאר דיש דיוקים מהראשונים לכאן ולכאן.

ומהר"ן והרא"ש יש דיוקים דהוי כעין ירושה כמו שהובא להלן, אמנם דייקו ברמב"ם דס"ל דאינו ירושה של כח הבעל, אלא דהבת חוזרת לרשותו כמו שהיתה אצלו מקודם, וכן דייק המעשי חייא מהרמב"ם בפירוש המשניות וכן בהיד, והביא נ"מ גדולה שהעירו האחרונים, דדעת הרמב"ם דהאב מיפר כל נדרי בתו ורק הבעל לאשתו מיפר דוקא עיניו נפש ובינו לבינה [וכבר הרחבנו בזה בהחבורת בדף סח.], אמנם נחלקו רבינו יחיאל עם הרמב"ם לאחר נתרוקנה האם עדיין כח האב גדול מהארוס, דלהרמב"ם הבת חוזרת לרשותו כמו

תמצית מראה מקומות:

ראיות לכאן ולכאן בחקירת האחרונים בגדר נתרוקנה

שיטה א. ראשונים דמשמע דהאב יורש כחו של ארוס:

א. מתני' דף ע.

מת הבעל נתרוקנה רשות לאב וכו' מנלן אמר רבה דאמר קרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה וכו' אימא ה"מ נדרים שלא נראו לארוס וכו'.

ב. ר"ן דף סח. ד"ה ת"ש.

כתב דאם שמע הבעל ומת למחר, אז לא יוכל האב להפר דהא כיון דעבר יום שמעו ולא היפר הרי מינח ניחא ליה בהנדר וקיימיה להנדר 'הלכך אין האב הבא מכחו יכול להפר'. ומשמע דהאב בא מכחו של בעל ולכן לא יוכל להפר כשהבעל הקימו.

ג. רא"ש דף סח. ד"ה נתרוקנה רשות לאב.

פ' ענין נתרוקנה דהוא כמו אדם המריק שקו ונותן לחבירו כל מה שהיה בשק, כן הבעל נשאר ריקן והוריש לאב כל זכות שהיה לו בה. ומשמע להדיא דהוי מדין ירושה.

ד. רא"ש דף סח: ד"ה שמע הבעל.

כתב דס"ד דלא אמרינן נתרוקנה אלא כששמע

האב בחיי הבעל והיה ראוי להפר נדר זה בחייו אז כשמת הבעל 'יורש את זכותו' אבל בלא שמע בחייו דלמא לא קמ"ל. וחזינן דהוי ענין של ירושת כחו.

ה. רשב"א דף סח:

כתב דלעולם הפרת אב במקום הפרת בעל קאי [ע"ש הנ"מ] ועוד הרשב"א חולק על הרמב"ם במקצת נקודות דלהלן.

שיטה ב. משמעות דהאב מיפר מכח עצמו:

ו. ריטב"א דף סז.

כתב דכיון דעיקר הפרה הוא מצד האב [משום דעל דעתו נודרת], והבעל הוא רק סניף לכן כשמת הבעל 'חשיב כמאן דליתיה' ונתרוקנה הרשות להאב. ומשמע להדיא דאינו מדין ירושה, אלא דע"י ביטול הבעל ממילא קם האב בדינו דמקודם.

ז. חידושי ר' ארי' לייב סי' כ"ג.

מדייק מהך ריטב"א כהנ"ל דכיון דהבעל הוא רק סניף להאב, לכן כשמת בטלה דינו והאב מיפר מכחו עצמו.

ח. רמב"ם פירוש המשניות.

כתב דליכא נתרוקנה במת האב, דאין הבעל מיפר נדרים עד שתכנס לחופה.

ומשמע קצת דהוי טעם דכיון דאינו מיפר עד שתכנס לחופה שפיר אין בו דין נתרוקנה, וצ"ב מה לי שאינו מיפר עד שתכנס זהו מצד עצמו, אבל באירוסין כשמת האב נימא נתרוקנה [וביאר המעשי חייא דבריו כדלהלן].

ט. רמב"ם פ"א ה"י.

כתב כעין לשון הנ"ל, ומשמע כהנ"ל דהטעם דליכא נתרוקנה בהבעל הוא משום דאינה נכנסת לרשותו עד חופה, עיין מעשי חייא איך שביארו.

עוד יש לדייק מלשונו דמשמע דהוי ממש כמו קודם שנתארסה דלא כרבינו יחיאל אלא דיכול להפר כל נדרים לאחר שמת הארוס כיון דגדר של נתרוקנה הוא דיש לו כח עצמו ולא מדין ירושת הבעל.

י. ספר מעשי חייא סי' ט"ז [לר' חיים אהרן טורצין, תלמיד מרן הגרי"ז זצ"ל].

מדייק מהרמב"ם בגדר של נתרוקנה, דחוזר להאב כח עצמו. ומבאר היטב ע"ש בכל דבריו.

יא. משנת ר' אהרן סי' כ"ג.

תחילה חוקר בעיקר הבנת ענין של נתרוקנה מהו גדר כמו שהבאנו החקירה לעיל, וממשיך

להביא ב' פלוגתות של הרמב"ם והרשב"א בענין זה, ובשני הענינים הרשב"א ס"ל דהוי מדין ירושת כח ולהרמב"ם הוא מיפר מצד עצמו. א' בתחילה מוכיח כן דהרשב"א הקשה דגם בנתרוקנה נימא דאין הפרה אחר הפרה, ולהרמב"ם אע"ג דהבעל כבר היפר מ"מ יכול האב להפר ע"י נתרוקנה כיון דאינו משתמש בכח הבעל אלא בכח עצמו. ב' עוד מביא קושית הרשב"א על הרמב"ם דאי לעולם האב והבעל צריכין להפר ביום אחד א"כ נימא דגם בנתרוקנה שנצטרך האב הפר באותו יום של הבעל, ותי' כהנ"ל דאין האב מיפר מכחו של בעל ושפיר א"צ אותו יום שמעו.

[ויש להוסיף הרשב"א המובא לעיל באות ה' דמשמע דהוי ירושת כח, וא"כ ביחד עם ב' מקומות ברשב"א שהביא ר' אהרן, הרי יש לנו הרשב"א בג' מקומות דקאי לשיטתיה דהוי ירושת כח, ולאידך גיסא הרמב"ם לשיטתיה דהוי מצד עצמו, והדברים נפלאים].

יב. מערכות בנדרים, סימן י"א.

מביא תמצית החקירה והג' נ"מ שהזכירו רבותינו.

לשמוע עד שמת הבעל לאו דוקא ובכדי נקטיה, אבל מדברי הרמב"ם ז"ל (פי"א מגדרים הי"ט) נראה שהוא מפרש דדוקא נקטיה ולרבותא לאשמועין כחן דבית שמאי דאפילו לא נראו לאב בחיי הבעל אפילו הכי מפר חלקו של בעל דנתרוקן רשות לאב, ובית הלל פליגי בהא שאין האב יכול להפר אלא נדרים שנראו לו לאב עצמו בחיי הבעל, ולדבריו רישא דקתני שמע הבעל והפר וכו' דוקא בששמע אב בחיי הבעל ואפילו בית הלל מודו בה, ולפיכך כפל תנא הכבא זימנא אחרנא שמע הבעל והפר ולא הספיק האב לשמוע דהיא פלוגתא דבית שמאי ובית הלל, ואין פירושו מחזור בעיני דהא לא אשכחן להו לבית שמאי ובית הלל דפליגי אלא במיקלש קליש או מיגז גיז, הא בנראו לאב ולא נראו לאב בחיי הבעל לא אשכחן להו דפליגי, ונראו לאב ולא נראו לאב לא נזכר בשמועתינו כלל.

שמע הבעל והפר לה ולא הספיק לשמוע עד שמת האב כו'. כך היא שנויה בתוספתא (פי"א ה"ג) וכך היא במקצת הספרים ומשנה יתירה היא, אלא משום דבעי למיתנא בסיפא רבותא [נ"א: דכותה] גבי האב מפר דנתרוקן הרשות לו תנא הא לומר דאע"ג דלגבי בעל לא נתרוקן הרשות לגבי אב נתרוקן, ויש ספרים שכתוב בהן שמע הבעל ולא הפר לה, ויש לומר דלהאי גירסא אתא לאשמועין רבותא דאע"ג דעדיין לא הפר הבעל וכחו קיים ועוד שלא שמע האב ולא נראו לו, ואיכא תרתי לטיבותא חדא דלא נראו לו ועוד דכחו של בעל חזק, סלקא דעתך אמינא דמיפר, קא משמע לן דלא, דלעולם אק הבעל מפר אלא בשותפות ואפילו נדרים שנעשו בפניו לבד ואפילו לאחר מיתת האב.

דף ס"ט ע"א. שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל. ויש מי שפירש שאינו צריך לחזור ולהפר אלא חלקו של בעל וכדקתני בהדיא חוזר ומפר חלקו של בעל, ואע"ג דקתני חוזר לא משום חזרת הפרתו קתני הכי אלא מפני שכבר הפר הוא תחלה תנא חוזר, ויש מי שפירש דבהא תליא פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל דבית שמאי סברי מפר חלקו של הבעל לבדו, ובית הלל סברי אינו יכול להפר חלק הבעל לבדו אלא חלקו וחלק הבעל.

הא דקתני חוזר האב ומפר חלקו של בעל דאלמא הוא לבדו מפר, מסתברא דדוקא בשלא נתארסה לאחר מיתת ארוס ראשון, הא נתארסה

דאין צריך לחזור ולהפר חלקו של עצמו אלא חלקו של בעל בלבד, וכדקתני בסמוך שמע האב והפר ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל כלומר אבל חלקו של עצמו לא, שכבר הופר ולא אמרינן כיון שאין הפרת שניהם בשעה הראויה לשניהם דהיינו הפרת האב שלא נגמרה בחיי השני אינה הפרה ויחזור ויפר חלקו וחלק הבעל, התם היינו טעמא דכיון שנתרוקן רשות הבעל לאב לעולם הפרת האב בשעה הראויה להפרת שניהם מיקריא מפני שהאב במקום בעל קאי כדברי בית שמאי, דדוקא היכא דלא נתארסה לשני כדבעינן למכתב קמן (ס"ט א').

והיינו נמי דכשהפר האב חלקו ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ולאחר מיתת הבעל לא הספיק האב להפר עד שנתארסה, שלא נתרוקן רשות הבעל לאב אפילו לדברי בית שמאי וכדקתני בברייתא לקמן, דאז אין הפרת האב הראשונה הפרה וצריך האב לחזור ולהפר אפילו חלק עצמו, כדקתני לקמן (ע"א א') שמע האב והפר ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ואינו מספיק להם בהפרת חלקו של בעל.

והיינו נמי דלבית הלל דסבירא להו דמיקלש קליש דכשהפר האב קודם שמת הבעל ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת הבעל, שאין רשות הבעל נתרוקן לאב לבדו ואפילו לא נתארסה לאחר, וכדקתני (ס"ט א') שמע אביה והפר ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל ואמר רבי נתן הן הן דברי בית שמאי דלבית הלל אין לה הפרה אלא אם כן נתארסה לאחר ואביה ובעלה מפירין נדריה, ולא סגי לה בהפרת חלקו של בעל לבד אלא צריך האב לחזור ולהפר עם הארוס שני חלקו וחלק ארוס ראשון, וטעמא דמילתא כדאמרן דהפרת האב הראשונה אינה הפרה כיון שלא נגמרה בחיי שני המפירין, ולא נתרוקן לו הרשות שהרי נתגלה שבשעה שהפר האב לא היתה הפרה גמורה, כן נראה לי.

ויש מפרשים דהא נמי דקתני הפר האב ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת הבעל, שהאב צריך לחזור ולהפר חלקו עם חלק הארוס, ומיהו הראשון נראה לי (ד)מדקתני יפר חלקו של בעל ולא אמר סתם חוזר האב ומפר.

שמע הבעל ולא הפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל זו היא ששנינו נתרוקן רשות לאב. יש לפרש דהא דקתני הכא ולא הספיק האב

לו זכות להפר כלל, וכמו אם ישמע קודם שהתארס לו דהיום שמשו מהחיל משעה חירוסין משעה שזכה בזכותו להפרה, ואמנם לפי קשה דמפורש בש"ע סימן רל"ד דגם לדעת הרמב"ן אם התארס לאחר צו ציוס אז אצ"ל ובעלה האחרון מפירין נדריה ואפילו לאחר יום שמשו דאז, ואם נימא דטעמא דהרמב"ן דחינו יכול נהפר לאחר יום שמשו משום דהפרת האב בטלה, וכיון שהפרת האב נתבטלה כבר מה יועיל לנו מה שנתארסה לאחר מכאן, דרק על חלק הבעל מופיג הכ דנתארסה לארום אחרון דיחול צ"י שוב דין נתרוקנה, אבל הפרת האב מכיון שנתבטלה כבר איך תחזור ותחול, ואם האב לריך עתה לחזור ולהפר שוב הו"ל צטר יום שמשו, ומוכרח מחאה דגם לדעת הרמב"ן הפרת האב לא נתבטלה כלל, וא"כ הדרה קושי נדוכתה מ"ש לאחר יום שמשו דאז דאמרינן דחינו יכול להפר משום דמקליש קליש — מיום שמשו דיכול האב להפר.

והנראה בזה דכנה צעיקר הדין דנתרוקנה יש לחקור אם כל כה זכותו של האב בהפרת חלק הבעל הוא רק מדינה דנתרוקנה דחינו דהוא יורש הזכות להפרה מהבעל ששומד האב במקומו, או דבאמת עכשיו לאחר מיתת הארום כיון דעל הגדרים שנודרה עכשיו יש לאב זכות עלמי להפר או דחוזרת עכשיו לרשותו כמו קודם חירוסין או מטעם דנתרוקנה רשות הארום לו כמש"כ למעלה, וממילא יש לו באמת כה להפר גם את הגדרים שנדרה בחיי הארום, חלף דכיון דהארום זכה בהם בחייו נגרע הוא את כה האב שלא יוכל להפר וע"ז לריכס לנתרוקנה כי הוכי דלא ליגרע זכות הארום זכותו של אב, אבל לאחר הדין דאמרינן נתרוקנה יוכל האב להפר מטעם כה הפרה דידיה לחוד וא"ל לבוא מטעם נתרוקנה.

והנה צריכ"ה על הרמב"ן כתב להסביר טעמא של נתרוקנה משום דהאב עיקר והבעל עפל באירוסין ומשום דחינה נודרת על דעתו, והארום דמיפר הוא בתורה סניפין להאב ומשוי"ה צמת ארום חשוב כמאן דליהא דמי ונתרוקנה רשות לאב, יוש לומר בצונתו דס"ל דנתרוקנה א"ל רק שלא יהא נגרע הארום זכותו של אב אבל האב מפר בכחו וזכותו העלמי, אבל מטעם נתרוקנה לחודי דנתי מיפר זה לא שמשו, ובאז דילפינן נתרוקנה הוא רק שלא יגרע זכות של הארום.

והנה לקמן (דף ע"א) כתב הר"ן דלס"ד דס"ל דצנדרים שנראו לארום ראשון לא מני ארום אחרון להפר תרי לישנא אם האב יכול להפר לחודיה או לא ומשום דצמקום דחיכה ארום לא מני אב להפר לחודיה, ואפשר לומר דבהא הליא דאם נימא דמטעם נתרוקנה לחוד מני אב להפר ומשום דצמקום בעל קאי מאי איכפת לן דחיכה ארום אחרון כיון דהנך נדרים לא מני להפר כמאן דליהא דמי, אבל אם נימא דנתרוקנה מהני רק לענין דלא יגרע אבל הא שבהא מיפר הוא משום כה הפרה שלו, א"כ צנתארסה לארום אחרון דהאירוסין הוי יליאה מרשות האב לנדריס אף בצופן שאינם שייכים כלל לארום וכגון צנדרים שאינן עיגוי נפש לדעת

הרמב"ם ומ"מ ל"מ אב להפר ומשום דאירוסין הוי יליאה מרשות אב לכל עיגוי נדרים וא"כ ה"י צנתארסה לא מני האב להפר לחודי דצמקום שאיכה ארום אב חינו מיפר לחודי.

והנראה בדעת הרמב"ן דבאמת תרהי איתגייהו, דכרי מפורש בצברי הרמב"ן דלצ"ש דמיגז גיז דנתרוקנה חלק הבעל מיפר האב אף לאחר יום שמשו, והטעם כיון דכל כה הפרתו משום נתרוקנה נמלח דהיום שמשו מהחיל משעה שקיבל את זכות הפרה וכמו צשמע קודם שנתארסה דהיום שמשו יתחיל משעת חירוסין, ואמנם מלאנו צברא"ש ז"ל בצסקיו שכתב צשמע ושהק ומה צו ציוס דמיפר האב ציוס שמשו שלו, ואף דלמחרתו הו"ל צטר יום שמשו דבעל וכיון דמכה הבעל קאתי לכאורה ל"ל הדין דהליא ציוס שמשו דבעל וכמו שבאמת מלינו צגמי לקמן לענין אריס אחרון צצטינן דיקא נתארסה צו ציוס, ומשום דכיון דארום אחרון מכה הרשאון קאתי חינו מיפר כי אם ציוס שמשו של הרשאון, וז"ל דהאב צבאמת מיפר מטעם כה הפרה דיליה ומצוי"ה א"ל להיום שמשו דבעל, ונתרוקנה לא לריכין רק שלא יגרע הבעל את כה האב אבל לאחר הדין דנתרוקנה האב צעלמו יוכל להפר, וע"כ מיפר ציוס שמיטה שלו, וכן מוכרה לימר מהא דשמע והפר ומה ציוס של אחריו דהאב מיפר מטעם נתרוקנה, ואף שלכאורה הבעל צעלמו לא היה יכול להפר צכ"ה"ג דנתבטלה הפרתו ואף דלא הוי הקמה, מימ כבר חויב את זכותו שזכות הפרה שלו רק ליום שמשו, ואיך אפשר להאב הבא מכה הבעל להפר, וצעי"כ ל"ל דבאמת האב מיפר מטעם כה ההפרה דיליה והנתרוקנה צטינן רק שלא יגרע את כה האב.

ואשר ע"כ נראה צבאמת תרהי איתגייהו צי דיוכל האב להפר מטעם נתרוקנה והוא יכול להפר מטעם כה ההפרה דיליה שיג לו צעלמו ולכן ציוס שמשו של האב הוא מיפר מטעם כה הפרה דיליה ולאחר יום שמשו דמטעם ההפרה דיליה חינו יכול להפר הוא מיפר מטעם כה הפרה של הבעל שמקבל עכשיו מטעם נתרוקנה.

ולפי"ז נראה צבאמת דחינו מוכרח בכלל לומר לדעת הרמב"ן דהטעם דחינו מיפר לאחר יום שמשו משום דנתבטלה הפרת האב ומחדש חינו יכול לחזור ולהפר דהו"ל נאחר יום שמשו, דנוכל לומר צבאמת או דלא נתבטלה כלל הפרת האב או לומר דאפילו אם נתבטלה הפרת האב ג"כ יכול לחזור ולהפר דחינ צזה חסרון של יום שמשו, כיון דהיפר מקודם, ומאי הו"ל למיעבד, ואפשר צבאמת לומר דגם לאחר יום שמשו יש לו זכות הפרה, והא דחינו מיפר משום דכיון דעבר יום שמשו שלא היפר, אוחה שחיקה מקיימת את הגדר והוי חלות של הקמה על הגדר מגז"כ, וכמו דמשמע לכאורה פשטות הש"ס לקמן שהשחיקה מקיימת. וממילא היכה שהיפר ואח"כ נתבטלה הפרתו, כיון דציוס שמשו היתה הפרתו קיימת לא שייך למימר שתחול הקמה מטעם שחיקה, דכיון דהיה אז חלות של הפרה על הגדר לא שייך לחול הקמה, ולפי"ז היה מחצצר צפשוט מה דשמע והפר ומח ציוס של

שמע ושתק ומה בו ציוס וכו' וקתני נמי שמע ושתק ומה ציוס שלאחריו איי להפר דאלמא שמע והיפר אפי' ציוס שלאחריו נתרוקנה רשות לאב ויכול הוא להפר ואי כי איתא לבעל מחיים נמי והיפר לא מני מיפר אב אלא בו ציוס דבעל כי מת היכי נתרוקנה לאב רשות שאפילו בחלקו אין לו בו הפרה אלא ש"מ דכל חד וחד דנפשיה מיקליש ציוס שמעו וכו' ועו"ש. ובעיקר ראייה הרמב"ן כתב הלח"מ שם בפ"י"ב ה"ו וביאור הגר"א סי' רל"ד סעיף ה' דנתרוקנה שאני. וביאור דבריהם נראה דבמת בעל שנתרוקנה רשות לאב שוב אין דין הפרתו של אב מהלכות הפרת שותפות דאב-וארום כ"א דין הפרה בפני עצמו הוא דאית ליה לאב, וא"כ מה דבעינן בעלמא יוס שמעו דאב ודארום להיות אחד הוא דוקא היכא דתרווייכו המה המפירים. והנה לפמ"ש"י י"ל דפליגי בזה דהרמב"ם ס"ל כמ"ש"י בדעת הר"ן דדין יוס שמעו הוא דין המיפר הוא, ואשר לפי"ז מאחר דנתרוקנה בעלמה הפרת השותפות והאב בלבדו המפיר, ודין יוס שמעו תלוי בו לבדו, ולפיכך הוא חוזר ומפיר. משא"כ לפ"ד הרמב"ן אף אם נפרש דגם הוא מודה דדין נתרוקנה אי"ז הפרה שותפות ורק האב לחודיה, מאחר בעלם בשמיעת הארום כבר חל בו תורת יוס שמעו על הגדר, ואשר על כן הוא דהוכיח מהא דמת הארום דיכול האב להפר אפי' אחר כמה ימים דכל חד וחד דין תורת יוס שמעו דנפשיה.

סימן טז

בדין נתרוקנה רשות לאב

א

בגמ' דף ע"ג ע"ב תנן מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כה האב מכח הבעל. והרמב"ם בפיה"מ כתב הבעל אין לו רשות בהפר גדרים אלא אחר כניסתה לחופה ועו"ש. והנה דבריו י"צ דנראה מדבריו דהא דלא נתרוקנה רשות האב לבעל העעם הוא משום דאין לו רשות עד שתכנס לחופה, וי"ע דהא הנך תרתי נינהו, וגם אם אינו מיפר עד שתכנס לחופה, הא מיהא לגדרים שגדרה קודם ודין השותפות דאב-בעל עליהן לא מהני הכ עעמא, דהא הגדר כבר נראה לארום קודם שתכנס לחופה, ומה זה דתלי להו הרמב"ם לך דניח דלא נתרוקנה דדינא דאינו מיפר עד שתכנס לחופה. ולכאורה היה נראה לפרש בדעת הרמב"ם דאין כוונתו בדבריו להיות נוהג טעם על דין המשנה, אלא בא לומר מאחר דל"א נתרוקנה נמלא הכ דניח דאינו מיפר לבדו עד שתכנס לחופה. אמנם ישוין ברמב"ם ביד החזקה כתב בפ"א מגדרים ה"י מת ארום חזרה לרשות אביה וכל שתדר האב מיפר כשהיה קודם שתתארס, מת האב אחר שנתארסה וגדרה אחר מותו אין הבעל מיפר שאין הבעל מיפר גברי אשתו עד שתכנס לחופה. עכ"ל. ועו"ש בכס"מ וברדב"ז שכתבו דמקור דין הרמב"ם הוא ממתני' דמת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. ע"כ. הרי מבואר בדברי הרמב"ם דהא דמת

האב לא נתרוקנה רשות לבעל הוא משום שאינו מיפר עד שתכנס לחופה ונתנית טעם הוא וי"ע. והנראה בזה דמדברי הרמב"ם מבואר יסוד הדיון דדינא דנתרוקנה, דאין הביאור בזה דבמיתת הארום האב יורשו, ונמלא דהאב מיפר עתה גם מכח הארום דהוא בא ועומד במקומו, אלא יסוד הדיון הוא דבמיתת הארום חזרה הנערה לרשות אביה כמקודם, והיא ברשותה להפרה כקודם אירוסין, ושותפות דארום אינה אלא דין הפקעה מכח האב בשעת אירוסין ואינה הפקעה מעיקר דין הפרתו, ואשר על כן במיתת הארום בעל כוחו דהאי הפקעה והרי היא עומדת ברשות אביה כמקודם, וכ"ז הוא כוחו דאב, אבל כוחו דארום אינו אלא דין הפרת שותפות, ולית ליה לארום כלל דין הפרה בפני"ע, אשר תאמר דבמת האב יפר ארום לבדו, וזהו שכתב הרמב"ם דבמת אחר שנתארסה אין הבעל מיפר שאין הבעל מיפר עד שתכנס לחופה, ור"ל שכל דין הפרתו אינו אלא בכניסה לחופה וקודם לכן אין לו שום דין הפרה בפני"ע, ולפיכך לא שייך ביה נתרוקנה. ונמלא דהך דינא דאינו מיפר קודם שתכנס לחופה וכך דלא נתרוקנה רשות האב לבעל הכל אחד הוא, דזהו יסוד הדיון דנתרוקנה הוא כניסה לרשות אחת בלבד. זה לא יתכן לבעל שאין לו דין הפרה קודם חופה.

ולפמ"ש"כ יבוארו עוד דברי הרמב"ם שם שכתב מת האב אחר שנתארסה וגדרה אחר מותו אין הבעל מיפר שאין הבעל מיפר גברי אשתו עד שתכנס לחופה. דל"צ דהעמיד הכ דניח דמתני' הוא בלא נתרוקנה באופן דגדרה אחר מות האב, הא בפשוטו הכ חידושה דמתני' הוא דגדרה בחי האב ומת לאחר מכן. ולפמ"ש"כ מבואר דיסוד הדיון אחד הוא דדינא דלא נתרוקנה יסודה הוא דאין הבעל מיפר בפני"ע, והיינו הכ. ונמלא דעוד חידוש לן דלא רק גדרים שגראו לאב וכבר זכר בזה אין הארום מפירן אלא אפי' גדרים שלא נראו לאב כלל נמי אינו מיפר, לפי שאין לו לארום תורת הפרה בפני"ע קודם שתכנס לחופה, ויסוד הדיון אחד הוא וכמוש"ג.

ולפמ"ש"כ ביסוד הדיון דנתרוקנה אינו דין ירושה מכח הארום, אלא דין חזרה לרשות האב להיות מיפר בפני עצמו יהצטרך דיוק לשון הרמב"ם דמש"כ בתחילת ההלכה, מת הארום חזרה לרשות אביה "וכל שתדר" האב מיפר כשהיה קודם שתתארס, והוא דהא דעת הרמב"ם בפ"י"ב ה"א דהאב מיפר כל גברי בתו, ואילו הארום אינו מיפר כ"א גברי עיניו נפש ודברים שצונו לבינה. ובשעת שותפות פשוט דגם האב אינו מיפר כ"א מה דאיתא בשותפות וכמו הארום, וזהו שכתב הרמב"ם דחזרה לרשות אביה כמו מקודם, מעתה "וכל שתדר" דכל הגדרים כולן האב מיפר במקדם, מאחר דאי"ז משום כה הארום, כ"א מדיון רשות אב. ובעור סי' רל"ד הביא דעת ר' יחיאל קודם שנתארסה מיפר האב כל גדרים ובחזרתה אינה חוזרת כ"א לגברי עיניו נפש. ובלח"מ פ"י"ב מגדרים הל"א כתב דמדברי הרמב"ם משמע דחוזרת לגמרי, והוא כמ"ש"כ. מעתה י"ל

ואותו הטעם לריך לפרש בהא דלנריך בגמרא ע"א ע"א תרי קראי להפדת ארום אחרון ואף נדרים שלא נראו לארום ראשון בשו קרא, אף דגבי חזרה לרשות האב לא אינעריך קרא בדף ע' ע"ב לנדרים שלא נראו לארום, עיין מש"ב הרשב"א בדף ע"א ע"א ז': לאב דוקא הוא דמרבין לנדרים שנראו לארום ראשון דאינהו נינהו דלנעריך קרא לרבווי באב, דאי נדרים שלא נראו לארום ראשון לא אינעריך קרא וכדאמרין דהנהו מבנעוריה בית אביה נפקא, אבל לגבי בעל דלפילו בנדרים שלא נראו לא ידעינן אי לאו רבייה הכא קרא, איכא למימר דהשתא נמי לא מרבין ליה אלא לנדרים שלא נראו לארום ראשון דומיא דקודם הויה ראשונה, והלכך אינעריך למילף מיתורא דקרא דעליה משמע כל שעליה, כנ"ל, עכ"ל הרשב"א, והיינו טעמא דלא מלינו שיזכה ארום שתי זכויות.

דביאור היולפותא מקרא דבנעוריה בית אביה דמייתי בגמרא למילף מינה לנדרים שלא נראו לארום מיפר בהם אב דנתרוקנה הרשות לאב בלא נראו, נראה דהקרא הוא דלרוסה חזרת לבית אביה ואינה כמו אלמנה מן הגישואין שאינה חזרת. והראיה לזה, דבספרי מביא פסוק זה אף על הגדרים שתדור בבית אביה לאחר שמת הארום, ולא תקשה לך על שיטת הירושלמי דהא מרבין מקראי גם נדרים שנראו לארום ראשון שמיפר בהם ארום שני, דיך לחלק ולפרש דנראו ולא נראו דקאמר היינו בלא שמיעת הארום, אבל אם שמע דלאחר השמיעה כבר זכה בנדרים בשועל לא זכה

השני. אבל עכ"פ לדין שפיר יך לפרש וגם בהכרח לפרש דדין נתרוקנה לאב בנראו לארום ראשון הוא דהאב מיפר מכח ארום, ומהאי טעמא האב מיפר לבדו האב אף דאיכא ארום שני, ויתבאר להלן אי"ה יותר.

יב) ונראה עוד, דנדון זה אם אירוסין או הפקעה מהאב או שרק זכות הארום היא שפיקעה מרשות האב, יך להביא לזה ראייה מפורשת דהוי מחלוקת בבלי וירושלמי. דהנה גרסינן בירושלמי [ל"ב ע"ב]: פשיטא דא מילתא לא היפר האב את חלקו ועברה על נדרה לוקה, היפר האב ולא היפר הבעל מהו שתלקה, או מאחר שאם ימות הבעל מתרוקנת אלל האב אינו לוקה, עכ"ל הירושלמי. ועיין גם בפני משה שפירש, דאם הבעל היפר לבדו ולא היפר האב את חלקו פשיטא דלאו כלום היא, דלא מלינו שתעלה הפרת הבעל לבדו שחרי אין הרשות מתרוקנת לבעל. אלא הא קא מויעיא אם האב היפר לבדו, דילמא בכה"ג מאחר שאם ימות הבעל נתרוקנה לרשות האב אמרינן דתעלה, השתא נמי תעלה הפרת האב לפטרה ממלקות. ועוד יך לפרש את עדיפות הפרת האב אליבא דהירושלמי, דהאב הוא העיקר בהפרה ולא בטלה הפרתו בלא הארום, משא"כ הארום שאם מת האב אחר הפרתו ואין מנעדיך עם האב בטלה הפרתו לגמרי. ולשני הפירושים המחלוקת בין הבבלי לירושלמי היא כנ"ל.

סימן כג

בענין נתרוקנה רשות לאב

א

אם האב מפר מכח עצמו או מכח שירש את זכות הארום

דרך זה היינו דנתרוקן מקום הארום לבעלות האב, אבל לא דהאב יורש דינו של הארום ובא מכחו, וכבר נתבאר בזה לעיל בס' י"ע.

והנה אהא דאיתא בגמרא ס"ז ע"א, כגון דהפר אחד מהן וקיים אחד וחזר המקיים ונשאל על הקמתו, מהו דתימא מאי דלוקי הא עקריה קא משמע לן דמפירין שניהם בבת אחת, כתב הרשב"א ז"ל: מיהו ודאי משמע שאם חזר הראשון והפר עכשיו שהוא מופר, שלא תאמר שאין הפרה אחר הפרה, שהפרה הראשונה לאו הפרה היא. ואין נראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל. וכלשון שכתבתי נ"ל, דהא תניא, שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומפר חלקו של בעל, דאלמא אף ע"ג דהפרת הבעל יראה בשעה שאינה ראויה, דכיון דלא הספיק האב לשמוע ולהפר בחיי הבעל אעפ"י שפר האב חלקו לאחר מיתת הבעל אינו כלום, משום דבעינן שיפרו שניהם בבת אחת, ולפיכך הפרת הבעל שקדמה אינה מועלת, ואפ"ה קתני חוזר האב ומיפר חלקו של בעל

(א) הנה ענין נתרוקנה רשות הארום לאב יך לבאר בשני אופנים, האחד, דזכות הארום לאחר שנתרוקנה רשותו לאב הויה אלל האב בגדר ירושת הארום, והרי האב עומד במקומו של הארום ומפר את חלקו של הארום מכח חלקו של הארום הנמלא אללו בירושה. או באופן שני, דגדר נתרוקנה רשות לאב הוא דכיון דנסתלק הארום הרי האב חוזר להיות מיפר מכחו שלו בעצמו. ואף דבעת שהיה הארום חי לא היה יכול האב להפר בעצמו, מ"מ כיון דהשתא כשמת הארום נסתלקה זכותו, חוזר האב להפר מכח זכות האב, דהרי הוא השתא הבעלים הגמור על בתו הנערה כמו שהיה מעיקרא לפני שנתארסה. ולא תקשה לך אי נימא הכי א"כ אמאי אינעריך קרא למילף מיניה דין נתרוקנה, יך לומר דלהכי אינעריך קרא, כיון דלענין נדר זה כבר היתה ברשות הארום, ובפרט בנדרים שנראו לארום, הויה אמניא דפקע מהם כחו של האב לגמרי, אשמעינן קרא דמ"מ נתרוקנה הרשות לאב. וביאור 'נתרוקנה' לפי

דנתרוקנה קשות הבעל לאב, אלמלא לא אמרינן כיון דמעיקרא לא היתה הפרת הבעל הפרה טוב לא יוכל האב להפר מחמת הבעל שאין הפרה אחר הפרה, אלא כלשון הראשון שכתבתי נ"ל, עכ"ל הרשב"א. מוכח להדיא מקושית הרשב"א על הרמב"ם, דאיהו ס"ל דהפרת האב לאחר מיתת הארום היא מפני שהאב יורש את זכות הארום ובא מכתו, וספיר הקשה הלא הארום בעלמנו כשמתכוננת הפרתו אינו יכול להפר פעם שנייה, והיאך יפר האב הבא מכתו. גם כיון דמייירי הכא בנדריים שגראו לארום, דהרי היפר, כבר נתבאר בסו"י י"ט אות ה' בשיטת הרשב"א דכיון דנרצו לארום וזכה הארום בהם, גם כשנתרוקנה קשות לאב אין האב מיפר מכח בעלותו בעלמנו אך מכח הארום דירש זכותו. ובדעת הרמב"ם, כדי שלא תקשה עליו קושית הרשב"א, לכאורה יא לפרש דהאב כשנתרוקנה לו קשות הארום מכח זכות האב עלמנו הוא מיפר, וממילא אין לזה שייכות לאין הפרה אחר הפרה, דההפדה הראשונה היתה הפרת ארום וההפדה השנייה היא הפרת אב.

(ב)

עוד יש מקום שסברא זו שנויה במחלוקת הרמב"ם עם הרשב"א, והוא בדיון הפרת אב ובעל. הרמב"ם פסק בפיו"ב מנדריים הי"ז: נערה מאורסה שגדלה ושמע אביה והפר לה ולאחר ימים שמע הארום והפר ביום שמשו, אין זה מופר, שגאמר וכו', הא למדה שאחר שהפר האב ושמע הארום הרי זה מפר ביום שמוע האב וכו', ע"כ. ובחזו"קו הרשב"א ס"ח ע"א, אהא דתניא אימתי אמרו מה הבעל נתרוקנה קשות לאב, כגון שלא שמע הבעל קודם שימת או ששמע ושתק או ששמע והפר ומת בו ביום, כתב חז"ל: נראה דמת בו ביום דקתני אשמע ושתק קאי, אבל שמע והפר אפילו לא מת עד לאחר כמה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל יכול הוא להפר, דהא לא איקיים מלך בעל ששמע דהא לא שתק אלא הפר, ואע"פ שלא שמע האב והבעל ביום אחד אין בכך כלום. ולא כתב כן הרמב"ם ז"ל, עכ"ל הרשב"א. והנה אליבא דהרמב"ם הא דלריכוס האב והארום לשמוע ביום אחד כפשוטו לריך לפרש שהסברא בזה היא מפני דהפרות שניהם לריכות להגטרף זו לזו כדי דיתשבזו שתי ההפרות הפרה אחת. שמה יקשה לך, הא הפרת האב או הארום נפסק בגמרא דמי שהפר ראשון מביניהם הפרתו מקלשא את הגדר והפרת השני מבטלתו, דלכאורה משמע מזה דהפרת כל אחד מהם בפני עצמה פועלת חלק מביטול הגדר,

ההפרה הראשונה פועלת קליקות וההפדה השנייה פועלת ביטול גמור, ומאחר שכל הפרה פועלת חלקה בפני עצמה לירוף שתייהן למה לי. זה אינו, דאין הביאור כן דהראשון פועל קליקות והאחרון מבטל את הגדר שכבר נקלש, אלא הביאור הוא להביטול הגמור של הגדר הוא ע"י הפרת שניהם ביחד, אבל תחילת ההפדה ע"י אחד מהם פועלת שהגדר יוקלש ועיין לקמן אות כ"ב. ולהכי למ"ד מקלש קליש כל שאין ההפרות מפורשות בסוף בגלל שמת אחד מהמפריים בין ההפרות בטלה הפרת השני, ולא יוכל להפר החלק שנתרוקן בלבד, משא"כ למ"ד מיגז גיזו, דלדידיה כל הפרה בפני עצמה מבטלת חלק מהגדר. ויש להאריך בזה, אבל העיקר מסתבר כן דלמ"ד מוקלש קליש מפרש הרמב"ם דאם שתי ההפרות היו בשעה הראויה לשניהם להפר מפורשות הפרות שניהם להפדה אחת, ולכן אם שמע הארום למחרת יום שמיעת האב אינו יכול להפר, דמאחר דלא הויא עת הפרת הראשון אי"א לשתי ההפרות להגטרף.

וקושית הרשב"א על הרמב"ם היא, דמהיכא תיתי לומר דכשעבר יום שמשו של הראשון פו לא הוי זמן הפרתו דמכח זה אמרינן דקוב אין ההפרות מפורשות, דאין לומר בדעת הרמב"ם דכשהפר הארום ביום שמשו ולא הפר האב, כיון דלא נגמרה ההפדה לא חשיבא הפרת הארום מידי והוי כאילו קיים, דהא חזינן הכא דאפילו הפר הארום ומת דבטלה הפרתו ע"י המיתה אמרינן הא הפר, ואינו נתקב לשתיקה ביום שמשו, כ"ף היבא דההפדה קיימת שלא מת המפר דלא יתשב כאילו לא הפר. אלא ודאי לריך לפרש בדעת הרמב"ם שהוא דין מיוחד שזכות ההפדה שנתנה התורה לאב ולבעל היא רק ביום שמשו, והא דאין הפרה לאחר יום שמשו אין הטעם לזה משום ששתק ביום שמשו והויא הקמה, אלא אפילו בגונא שלא היתה שתיקה של הקמה ביום שמשו, ואפילו אם הפר ביום שמשו, מכל מקום לאחר שעבר יום שמשו עבר זמן ההפדה, ולפי שעבר זמן ההפדה וקוב אין לו כח הפרה אין הפרת הארום יכולה להגטרף עם הפרת האב ועיין לקמן אות י"א ואות כ"ג. וע"ז הוא שמקשה הרשב"א, אי"כ קמת הארום לאחר יום הפרתו היאך יוכל האב להפר מחמת שהוא יורש את זכות הבעל, הא הבעל עלמו כבר אין לו כח להפר אחרי יום שמשו ואין מה להורישא.

וארום יחד, אלא ע"כ כיון דאייירי דשמע אב צריך שיארוס בו ביום ומג"ל שישמע ארום ביום שישמע אב, עכ"ל הלח"מ, והסכים אתו בביאור הגר"א סקי"ג.
יש לפרש את ראיית הסמ"ג, דהא המשנה לא הזכירה כלל מתי הפר האב, ואפשר לפרש דאייירי שהאב הפר ביום שמיעתו לפני שנתגרשה, ומאז דהארום צריך להפר בו ביום מוכח דצריך להפר ביום שמיעת האב. אך באמת זה אינו, דהא כשגירשה הארום הראשון בטלה הפרת האב, ואם נתארסה למחר ולא הפר האב ביום הגירושין נתקיים הגדר, וא"כ דחיית הלח"מ במקומה עומדת. אך דבר זה תלוי במחלוקת הראשונים בהפר האב ומת הארום קודם ששמע אם נתרוקנה הרשות לאב, ודעת הרמב"ם דבהפר האב ולא שמע הארום אין האב יכול להפר לכדו בלי שותפות הארום האחרון, וממילא שתיקת האב לאחר שגירשה הארום לא חשיבא הקמה, ואמאי בעינן שתתארס בו ביום, וראיית הסמ"ג קיימת דמוכח מינה דבעינן שמיעה ביום אחד.

א. בב"י סי' רל"ד כתב שהסמ"ג הביא ראייה לדעת הרמב"ם דצריך שישמעו שניהם ביום אחד מהגמרא ברוך ע"ב ע"א, גבי בעיא דגירושין אי הוו כשתיקה, דקאמר התם: תא שמע, נדרה והיא ארוסה ונתגרשה ונתארסה בו ביום, אפילו למאה, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה, שמע מינה גירושין כשתיקה דמו, דאי כהקמה דמו מי מצי מיפר ארוס אחרון נדרי דארוס ארוס ראשון, הכא במאי עסקינן בשלא שמע ארוס ראשון, אי הכי מאי איירא בו ביום אפילו לאחר מאה ימים נמי, כשלא שמע ארוס ושמע האב, דבו ביום הוא דמצי מיפר אבל מכאן ואילך לא מצי מיפר, ע"כ. והלח"מ בפיו"ב מנדריים הי"ז כתב חז"ל: ואינו מכיר ראייה זו, דהתם הכי אמרינן ע"כ בנתארסה ביום ששמע אב, דאי בנתארסה ביום שלאחריו, ממ"ז, הפר אב ביום שמיעה או לא הפר, אם הפר אע"פ שנתארסה אח"כ למה לן להפרת ארוס, הרי כבר הפר אב ונתרוקנה רשות לאב, כיון דלא שמע ארוס הגירושין אינו מעלה ומוריד והוי כמת, אם לא הפר האב הרי קיים ואין יוכלו להפר אח"כ אב

אולם קושית הרשב"א קשה על הרמב"ם אם כשמת הארום מפר האב רק במקומו ומכתו של הארום, אבל אם יסבור הרמב"ם ללאחר ליתיה להארום שזכותו מעכבת על ידו מפר האב מכה עלמו ולא מכה ירושת הארום, לא קשיא כלל קושית הרשב"א על הרמב"ם. דודאי היכא לזריכה הפרת האב להגטרף עם הפרת הארום בעינין שיפר ביום שמיעת הארום, דאז הוא זמן הפרתו. משא"כ היכא דנתרוקנה רשות לאב והוא מיפר מכה עלמו דלא עבר זמן הפרת האב עדיין ועיין לקמן אות כ"ז.

לאחר שיפר הגני תחול ההפרה מכה שתי ההפרות. לכן יכול האב לחזור ולהפר את חלקו של הארום, לפי שהירוקה היא רק על כח בעלותו בנדר, אבל השמיטה של האב והזכייה בהפרה היא חדשה. ולו ילוויר דהראשון בעלמו היה שייך אללו שמיטה חדשה, שפיר היה מיפר. ולא מיבעיא דיש ליישב בזה את הקושית הראשונה של הרשב"א מהא דאית ליה להרמב"ם דאין הפרה אחר הפרה, כמבואר לעיל באות א', דהא באמת כשיש האב את הארום לא פקע כחו של הארום מהגדר והגדר מופר מכחו, אלא אפילו הקושית השנייה של הרשב"א לעיל באות ב', שכבר עבר יום שמשו של הארום, מ"מ שפיר יש ליישב כן דבאמת יורש את זכות הארום, ואף לעבר יום השמיטה של הארום הגה אין זה דפקעה בעלותו בנדר, ולו ילוויר דיהא אלל הארום יום שמיטה מחדש שוב זיכה, ולא מחשב מטעם זה לגבי הגדר הנוכחי כאילו ילא מרשותו.

(ג) אבל

אפשר גם לפרש בפשוטו, דשפיר זיכה למימר דהאב יורש את זכות הארום ועומד במקומו, לפי שגם כשהפר הארום לא פקעה עי"ז זכותו בנדר וההפרה היא מכחו, והא דאזי אפשר להפר שתי פעמים אין זה חסרון בבעלות של הארום, וגם

ב

בגדר צירוף הפרות האב והבעל

היכא דהארום הפר, דבאמת סובר הרמב"ן דפקע כח האב אף דהפר הארום ביום שמיעתו. הראיה לזה שכן היא קשית הרמב"ן, ממה שכתב לעיל בסמוך ח"ל: שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל וכו', בית הלל אומרים אין יכול להפר וכו', וב"ה סברי מיקלש קליש, ומש"ה אינו יכול להפר חלק הבעל אלא"כ מת בו ביום שחזר ומיפר הכל כאחד, עכ"ל הרמב"ן. וכפשוטו נראה דטעמו של הרמב"ן במה שמחלק בין אם הפר האב בו ביום שהפר הארום לבין אם בא להפר לאחר, דהטעם הוא כמו שנתפרש לעיל באות ב' בדעת הרמב"ם בגדר יום שמשו, שהוא דין מיוחד דיום הפרה הוא רק יום הראשון דשמיטה, ואף דהקמה ליתא דהא לא קרינן ביה החריש ביום שמשו דהא לא שתיק, מ"מ עבר זמן ההפרה ושבו אין לו כח הפרה. ולפיכך כך מתפרש טעמם של בית הלל, דבו ביום שיכול האב להפר מכה יום שמשו, הרי הוא חוזר ומיפר חלקו וחלק הארום דנתרוקנה לו הרשות, משא"כ אם מת הארום ביום שלאחריו לא יועיל מה שנתרוקנה לו רשות הארום, דבחלקו הא לא יוכל להפר דכבר עבר יום שמשו. ואף שביום שמשו הפר ולא שתיק, מ"מ כל שעבר יום שמשו אין לו שוב זכות הפרה. ולא יועיל מה שנתרוקנה לו רשות הארום, דאע"ג דלגבי חלק הארום אפשר דאין זה מגרע מה שעבר יום שמשו של האב כיון שלא היה יכול להפר אותו ביום שמשו, אבל לגבי חלק האב הרי עבר יום שמשו. ולכן לב"ש דס"ל מ"ג גיזו, ולא בטלה הפרת האב במיתת הארום, חוזר האב ומיפר את חלקו של

(ד) אך גם הרמב"ן הקשה מדין הברייתא הג"ל על הרמב"ם הסובר דבעינין שיפרו שניהם ביום אחד, אלא שביאר את טעם הקושית באופן אחר, ז"ל: והיכא דשמע אביה והפר לה, ובתרא כמה ימים שמשו ארום והפר ביום שמשו היא הפרה כו', תדע, דהא קתני ברייתא או ששמע ושתק ומה בו ביום וכו' וקתני נמי שמע ושתק ומה ביום שלאחריו אין יכול להפר, דאלמא שמע והיפר אפילו [מת] ביום שלאחריו נתרוקנה רשות לאב ויכול הוא להפר, ואי כי איתא לבעל מחיים נמי והיפר לא מני מפר אב אלא בו ביום דבעל, כי מת היכי נתרוקנה לאב רשות שאפילו בחלקו אין לו בו הפרה וכו', עכ"ל הרמב"ן. והנה הוכחת הרשב"א מהך ברייתא היא דהרי הארום עלמו בטלה זכותו לאחר יום שמשו, והיך דנתרוקן רשותו לאב שיוכל האב להפר את חלק הארום מה שלא היה שייך שיעשה הארום עלמו. אבל קושית הרמב"ן על הרמב"ם מלאתה ברייתא עלמה היא באופן אחר לגמרי, דהיך יכול האב לירש את חלק הארום כיון דבחלקו של עלמו כבר לא היתה לו הפרה גם בחיי הבעל, והיך יפר עכשיו. וקושית זו לכאורה לא קשה כל כך, דמה שלא היה האב יכול להפר בחלקו בחיי הארום לא היה החסרון בכח הפרת האב, רק מפני דהפרת האב לא היתה יכולה להגטרף עם הפרת הבעל, משא"כ השתא כשמת הארום וירש האב את כחו, הרי אלל האב היום הוא יום השמיטה כולו, ושפיר מלטריך. **ובאמת** הרמב"ן לא היה יכול להקשות כקושית הרשב"א ולהוכיח מהא דלא פקעה זכות האב אחר יום שמשו של הארום

זה מוכח שפיר מדלא תועיל הפרת האב אם נתארסה למחר אע"ג דהפר ביום שמשו. ומכיון דכשעבר יום שמשו אינו יכול להפר אף דליכא הקמה, ממילא צריכים לשמוע ביום אחד, דהפרת הראשון לא תועיל למחר לפעול הפרה מאחר שעבר יום שמשו.

אך עדיין אין ראיית הסמ"ג מיושבת, דהלא גם האב צריך לחזור ולהפר, ואפשר דלהכי בעינן נתארסה בו ביום דאלי"ה חסר יום שמיטה לגבי האב, אבל אין צורך שישמעו ביום אחד. אך לפי המבואר שפיר הוכיח הסמ"ג, דזה הוא מה שאנו מבקשים להוכיח דמלבד ההיקים דשתיקה איכא דין דיום שמשו, וגם בהפר ביום שמשו אין לו כח ההפרה למחרת.

סימן י"א - בגדר דין "נתרוקנה"

דף ע.

א. דין נתרוקנה, ומקורו, והקירת האחרונים בגדרו.
מתני' "מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל, מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. בזה יפה כח האב מכח הבעל".
דין הוא דאב לחודיה מצי מיפר, וארוס לבד אינו יכול להפר, וחדית מתני' דידן, דאפי' לאחר מות הארוס
האב יכול להפר לבדו משום דנתרוקן לו רשות הארוס, אבל ארוס אינו יכול להפר לבדו ולא אמרי' שמקבל
הוא את כוחו של האב.

ומב' בגמ', דינשם ג' קראי להפרת אב - א' עיקר הכתוב "ושמע אביה וכו'", ב' קרא ד"בנעוריה בית אביה"
דיכול להפר אפי' לאחר שמת הארוס, ג' היקש ד"אם היו תהיה" - מקיש קודמי הויא ראשונה לקודמי הויא
שניה, שאפי' נדרים שנראו לארוס ראשון אב מצי מיפר.

והא דגבי בעל אין דין נתרוקנה, פירשה הגמ' דכתיב קרא "בנעוריה בית אביה", דאפי' דהאב מת אכתי היא
ברשות אביה, ולכן אין הארוס לבדו יכול להפר.

ויש לבאר מ"ט בעינן גבי הפרת אב עוד תרי קראי חד לאחר מיתת הארוס כשלא נראו, וחדא כשנראו.

ויעוי' ברא"ש (ד"ה ומנא) ש' דס"ד דאירוסין כנישואין שיצאה מרשות האב ושוב אינה חוזרת לרשותו. וע"ז
חדית קרא דחוזרת לרשותו. ובהו א"ש מדוע בעי קרא ד"בנעוריה בית אביה" ק"ט.

והסברא לחלק בין נראו לארוס לבין לא נראו לארוס, בפשטות הוא משום, דאחר שנראה הנדר לארוס קיבל
הוא את כח ההפרה, וס"ד דאמנם חוזרת היא לרשות האב, אבל אכתי אין כוחו של הארוס עובר לאב, וע"כ
בעינן גם היקש ק"ט.

אמנם בסברא זו האחרונה יל"ע טובא, דהן אמת דיש מקום לומר דכחו של הארוס לא יעבור לאב, אבל אכתי
יקנה טובא מדוע דלא יוכל האב להפר מחמת כוחו העצמי שיש לו להפרת את נדרי בתו.

וצ"ל דמ"מ ס"ד דכיון דנראו לארוס הויא ליה האי חלקו של הארוס כקודמים עבור האב, וע"כ שפיר ס"ד
דאין האב יכול להפר בקודמין, קמ"ל קרא דאין חסרון זה.

והשתא, אחר כתבנו כל זאת, מעתה יש לחקור, האם גלי קרא דעובר לו כוחו של הארוס, אבל באמת מצד
כוחו העצמי אינו יכול להפר משום קודמין, או"ד חדית קרא דאע"ג דלא עובר לו כח הארוס, מ"מ הרי הוא
מיפר מכח עצמו דארוס ודאי מיפר בקודמין ק"ט.

ובחקירה זו האריכו רבותינו האחרונים ק"ט, ונציין בתחילה את הנפק"מ שהביאו רבותינו בחקירה זו,
ולאחמ"כ נבוא לעמוד על עומקה.

ק"ט ולפי סברא זו, לולא קרא, ס"ד דאפי' אם נדרה לאחר מות הארוס לא יוכל האב להפר, וחי' הוא.
ק"ט וזהו בפשטות גם הטעם דבעינן לקרא (עא). דארוס שני מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון, דהתם ג"כ ס"ד דאין כח
הארוס השני עובר לראשון, ודוק.

ק"ט והנה בתוס' (סז. ד"ה ואם, סז : ד"ה אימא) כ' דאב מיפר בקודמין, ולא כ' מה ההכ"ת. והר"י (סז : ד"ה ומיניה) דלא
שייך קודמין באב, וצ"ע והא משכ"ל בכה"ג. ונראה לבאר, דהנה גם בצד זה שהאב מיפר מכח עצמו יש לבאר כמה
צדדים, א' איכ"ל דלאחר מות הארוס ניתנת לאב זכות חדשה מחמת היותו כעת אב, ב' איכ"ל דהארוס רק עיכב את
כוחו של האב מלהפר בפועל, אבל כח האב היה קיים בעיקרו גם כשהיה זכות לארוס להפר [ומעין שיעבוד], וע"כ כשמת
הארוס ודאי מיפר האב מחמת כוחו שהיה לו בתחילה. ואי נימא כצד ב' א"ש דברי הר"י דודאי אי"ז קודמין, דהא מיפר
כעת מחמת זכותו דעתה [ומ"מ אפשר דזה גופא גלי קרא, ופשוט].

וע"ע בחי' הגרש"ר דלהלן שביאר צד זה בנוסח אחר קצת, דמתפשט כוחו של האב לכל הנדר [והגרשו"א (מנחת שלמה
על דף ע.) דימה דין זה לדינו של השער המשפט (ערה) דאם היה שותף עם גר ומת הגר נעשה בעלים על הכל, ע"ש.
ק"ט והנה מב' בגמ' (סח:) דאם הקים הארוס אין האב יכול להפר דאין דין נתרוקנה. וטעם הדבר תלוי בחקירה הזו,
דאי דין נתרוקנה הוא מכח הארוס, א"ש בפשיטות דכיון דבטל לארוס כח ההפרה כיון שהקים ודאי אינו יכול להורישו
לאב, אבל אי דין נתרוקנה הוא משום כוחו של האב, צ"ל דטעם הדבר דאחר שהקים הארוס אין דין נתרוקנה הוא רק
משום דאין לאב כח להפר נדר מוקם, דהקמת הארוס קיימת גם אחר מיתתו, ודוק.

סימן י"א - בגדר דין "נתרוקנה"

ב. פלוגתת הראשונים שלכאן' תלויות בחקירה הנ"ל.
רבינו הגרש"ר (חי' טז, א-ג) הביא בתו"ד ג' מחי ראשונים שלכאן' תלויים בחקירה הנ"ל.

א' הפרת שאר נדרים אחר נתרוקנה:

דעת הרמב"ם (נדריים יב, א) דאע"ג דבעל מיפר רק נדרים שבינה לבינו או שיש בהם עינוי נפש, אבל אב מיפר כל הנדרים. ובארוס לדעת הרמב"ם נח' הראשונים (הובא במאירי) דיי"א שיכול להפר כל הנדרים ויי"א שיכול להפר רק כבעל (וכן נקט הלח"מ נדרים שם). ויש להדעות שארוס אינו יכול להפר שאר נדרים, מה הדין כשמת הארוס וקעת רק האב מיפר, האם קעת יכול האב להפר שאר נדרים או לא.

ונח' בזה הראשונים, הרמב"ם (יא, י) כ' דיכול להפר את כל הנדרים, אבל הטור (רלד) הביא בשם רבינו יחיאל דאינו יכול להפר שאר נדרים.

וכ' הגרש"ר דמח' זו תלויה בחקירה הנ"ל, דאי מה שהאב מיפר קעת הוא מכוחו עצמו, ודאי יכול להפר הכל ככתחילה, אבל אם אין לו כח עצמי, וכל כוחו הוא רק מכח הארוס, כיון שהארוס אינו יכול להפר שאר נדרים, גם אינו יכול להעביר לאב את כח הפרתו.

ב' חסרון של "אין הפרה אחר הפרה" בנתרוקנה:

כ' הר"י (לעיל סז. ד"ה חזר) בשם הרמב"ם דאין הפרה אחר הפרה, ולכס אם הפר אחד וקיים השני, וחזר המקיים ונשאל על הקמתו אין תקנה לנדר זה. והקי' הרשב"א ע"ד הרמב"ם מברייתא דלעיל (סח). דאם הפר הבעל ומת נתרוקנה רשות לאב, ואי נימא דאין הפרה אחר הפרה כיצד יכול האב להפר את חלקו של הארוס. ועיי' במאירי שכי' דנתרוקנה שאני.

ובביאור המח' בזה כ' הגרש"ר, דלכאן' נח' בחקירה הנ"ל, דכל קוי' הרשב"א ק' רק אי נימא דצריך האב לקבל את כח הארוס, דע"ז שפיר ק' דכיון דלארוס כבר אין כח משום דאין הפרה אחר הפרה, ג"כ לא יוכל להעביר את כוחו לאב, אבל הרמב"ם ס"ל דהאב מיפר מכח עצמו, ועיי' ודאי אין כל חסרון במה שלארוס כבר נגמר כל ההפרה כיון שאין הפרה אחר הפרה.

ג' הפרה ביום אחד בנתרוקנה:

מפורסמת דעת הרמב"ם (יב, יז) דהאב והארוס צריכים להפר באותו יום. והקי' הרשב"א מהבריתא הנ"ל, דהתם מבוי' דרק אם שתק הבעל ומת ביום שלאחריו אין יכול להפר, אבל אם הפר ומת ביום שלאחריו יכול האב להפר, ואי כהרמב"ם מ"ט יכול להפר והא' אי"ז יום שומעו.

וכ' הגרש"ר דכ"ז ק' רק אי נימא דהאב צריך לקבל את כוחו מן הארוס דע"ז אמרי' דכיון שעבר יום שומעו אין לארוס כח הפרה ואינו יכול להורישו לאב, אבל אם האב מיפר מכח עצמו, שפיר איכ"ל דע"ז לא נאמר כללא דהרמב"ם שצריכים להיות ב' הפרות ביום א', שע"ז שפיר איכ"ל דכיון דשמא שיש לו עוד מחצית מן הנדר רק למחרת יכול הוא להפר גם למחרת.

ג. סתירות בחקירה זו.

והנה עד עתה הבאנו דלכאן' הדבר תלוי במח' ראשונים. אמנם באמת מדברי הגמ' עצמה לכאן' ישנם ראיות לכאן' ולכאן', ונמצינו עומדים בעצם בסתירה בדבר זה.

ראשית, עצם לשון הגמ' "נתרוקנה רשות לאב" משמע להדיא דזהו דין דעובר לאב כוחו של הארוס, וכפי שפי' הרא"ש (סח. ד"ה נתרוקנה) "כאדם המוריק שקו ונותן לחברו כל מה שהיה בשק, כן הבעל נשאר ריקן והוריש לאב כל זכות שהיה לו בה"ש".

ק"ש ובראשונים מצינו בזה לשונות מפורשים יותר - ר"נ סח. ד"ה ת"ש: "אין האב הבא מכוחו". ר"נ סט. ד"ה אבל: "ואינו חשוב להורישו לאב".